

GEÇERKEN

GÜZEL BİR İZ BIRAKMAK İÇİN

KASIM 2022 • SAYI: 26

YAĞMUR YAĞIYORSA SIRTINIZI PENCEREYE DÖNEMEZSİNİZ.

”

Cahiz. 767-777 yılları arasında Basra'da doğduğu tahmin edilmektedir. Esas adı Ebu Osman Amr b. Bahr b. Mahbub el-Cahiz el-Kinani'dir. Cahiz, küçüklüğünden itibaren ilim öğrenmeye meraklıydı. Dönemin büyük âlimlerinden gramer, şiir, tarih ve edebiyat öğrendi. Geçimini sağlamak için ticaretle uğraştığı dönemlerde Araplarla bir araya gelmesinin sonucunda fasih Arapçaya hâkim oldu. Âlimlerin ve edebiyatçıların meclislerinde bulunmak maksadıyla Kûfe ve Bağdat'ta bulundu. Bu esnada Aristo'nun eserlerinden yapılan tercümelerden istifade etti. İslam düşünce tarihinde önemli bir yeri bulunmakla birlikte onun meşhur olmasının esas sebebi yazarlığı ve edipliğidir. Ona göre kitap, okuyan ve dinleyenlerin açıkça anlayabileceği bir üslupta olmalı, anlamı açıklayıcı ayrıntılardan kaçınmamalıdır. Cahiz'in dil, edebiyat, kelam, mezhepler tarihi, tarih, siyaset, ahlak, sanat ve ticaret konularında sayısız eser verdiği bilinmektedir. En önemli eserlerinden birisi de *Kitâbü'l-Hayevân*'dır. Bu eserde, zoolojinin çeşitli bölümlerine, 350'den fazla hayvan türüne yer verilmiştir. Aynı zamanda bu eser, iklim ve muhitin tesirine dair bilgileri anekdotlar ve atasözleri ile açıklayan Cahiz'in geniş bilgisi yanında tecrübesini de gösterdiği ansiklopedik mahiyette bir eserdir.

Geçerken

Kasım 2022 - Sayı: 26
ISSN: 2717-9990

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına

Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Doç. Dr. Fatih Kurt

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Lamia Levent Abul

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Ahmet Bulut

Yayın Koordinatörleri
Hilal Koç Hancı
Selma Maşlak
Sümeyye Özgen
Zeynep Onar

Görsel Koordinatör
Eyüp Can Çağlar

Arşiv
Ali Duran Demircioğlu

Dijital Medya ve Arşiv
Şahin Bodur

Grafik Tasarım
AREN Tanıtım

Kapak Resmi
Cemile Ağaç Yıldırım

Kapak Sözü
Safiye Gölbaşı

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel: 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92

Yazı, görüş ve önerileriniz için:
gecerkendergi@gmail.com

Abone İşleri
Tel: (0312) 295 71 96 - 97
Faks: (0312) 285 18 54
e-posta: dosim@diyanet.gov.tr
Online Abonelik: yayinsatis.diyanet.gov.tr

Abonelik Şartları
Yurt İçi Yıllık: 96 TL
Yurt Dışı Yıllık:
ABD için 67 ABD Doları - AB Ülkeleri için 43 EURO
Avustralya için 114 Avustralya Doları
İsviçre için 45 İsviçre Frangı
Abone kaydı için ücretin Döner Sermaye Daire Başkanlığı'nın T.C. Ziraat Bankası, Mustafa Kemal Mahallesi Şube IBAN: TR61 0001 0024 8605 9943 0850 57 no'lu hesabına yatırılması ve makbuzun fotokopisi ile aboneliğin hangi sayıdan başlayacağını bildirir bir mektubun, "Diyanet İşleri Başkanlığı Döner Sermaye Daire Başkanlığı, Üniversiteler Mahallesi Dumlupınar Bulvarı No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara" adresine gönderilmesi gerekir.

Yayın Türü
Aylık, Yaygın, Süreli Yayın,
Geçerken (Türkçe)

Basım Tarihi
20.10.2022

Baskı
Çağlayan Basım Yayın Dağıtım
Ambalaj Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Sarıçay Yolu No: 7 Gazimir/İzmir
Tel: 0 232 274 22 15

Yayınlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Geçerken, Diyanet İşleri Başkanlığı yayın organıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilmeden hiçbir ortamda alıntı yapılamaz.

2 / ABDULBAKİ İŞCAN
HÜZÜNLÜ HİKÂYELERİN YURDU

6 / GÜVEN ADIGÜZEL
GÜNEŞ DONANMASI'NIN KAPTANI:
ALAEDDİN ÖZDENÖREN

8 / HÜSEYİN AKIN
RÜYADA UYANMAK

12 / SELMA MAŞLAK
LABİRENT: DAİDALOS'TAN UMBERTO ECO'YA

14 / MUSTAFA IRMAKLI
İNSAN MUHTAÇTIR

16 / ZEKİYE KAHRAMAN
YOLCU OLMAK

18 / SELİM ERDOĞAN
EYYAMI BAHUR

20 / CEMİLE AĞAÇ YILDIRIM
BİR YAZI BİR ÇİZİ

21 / SAFİYE GÖLBAŞI İLE SÖYLEŞİ
"YAZININ BENİ YALNIZLAŞTIRMADIĞI KESİN AMA
KENDİ SESİMİ, SÖylediğim ŞARKIYI DUYAMAYACAĞIM KADAR
KALABALIKLAŞTIRMADIĞI DA ŞÜKRE SEBEP BİR GERÇEK."

26 / ESRA KILIÇ TÜREDİ
KUYUDAKİ ŞÖVALYE

29 / ESRA ÖZDEMİR DEMİRCİ
ÜÇ TAVSİYE

30 / HİLAL KOÇ HANCI
PAYLAŞMANIN HAZZI

32 / ŞİİR
SİZDEKİ KARŞILIĞI

34 / CANAN OLPAK KOÇ
BÖYLE İDİLER YAŞARKEN: YAHYA KEMAL BEYATLI

37 / ABDULLAH HARMANCI
AYAKÜSTÜ SORULAR

38 / MEVLÜT UYANIK
BİR DÜŞÜNCE DENEYİ OLARAK UÇAN ADAM METAFORU
YA DA DÜŞÜNÜYORUM O HÂLDE VARIM

41 / MUHAMMAD ROSYIDIN
BAŞKA SESLER: DİNLE

42 / AHMET MELİH KARAUĞUZ
GÖLGELER İÇİNDE KONFORLU YÜRÜYÜŞ YA DA
ZÜCCACİYE DÜKKÂNINDA BİR FİL

44 / MUSTAFA ÜNVERDİ
MÜSLÜMANLARIN ÜSTÜNLÜĞÜ MESELESİ VE
DİNİN İNSANA VADETTİKLERİ

46 / RÜMEYSA KAYA
BÜTÜN DİLLERİN ŞARKISI

48 / FATMA ÜNSAL
SÖYLENE SÖYLENE DEĞİŞMİŞ

İÇİNDEKİLER

HÜZÜNLÜ HİKÂYELERİN YURDU

ABDULBAKİ İŞCAN

İnsanoğlu için yeryüzünün öykü-südür derler, bu gurbet diyarının ateşten kumlarında sürekli yolu aranan ve sürekli bekleyen benim oysa. İnsandan toprağa en güzel öyküler bana ait. Çevre civarımda palazlanan kurdun, koyuna kuzuya ilişmediği zamanlardan beridir gecenin huyu bana emanet bırakılmıştır. Nurlu bedeninin nurlu sözlere eşlik ederek gövdeme teslim ettiği hüznölü hikâyenin evvel yurduyum ben. Kıymetimle muhafaza ettiğimi aşikâr etmek ancak bana düşer.

Zira alelade bir şey değilim; bilinmeyenlerin, karanlıkların dünyası değilim, iyi kötü mücadelesinde cezalandırıcı basit bir yurt hiç değilim. Kendime ait hususiyetlerimle bana uğrayan herkese hizmetim olmuştur. Bana gelen, herkesten daha güçlü çıkar yeryüzüne. Görünür mekânım yeniden hayat bulmanın mekânıdır. Muhakkak ki insanoğlunun kendi iç dünyasında barındırdığı bir yerim de vardır. Ve onun hayata dair verdiği mücadele, burada kadim bir düşmanı alt emekle başlar.

... Kenan diyarının, esintilerle etrafımda gezinen kumlarını seyrederken, bedenleri kıskançlığın elleriyle sürüklenenleri görmek de varmış kaderimde. Yüzlerinde biçimsiz lafların tesirli yansımaları, omuzlarında daha önce duyulmamış bir telaşın ağırlığı... İhanetleri yükselirken şiddeti de gitgide artan tedirginlikle soluksuz yol alıyorlar. Birazdan sanki yer gök kararacak. Yedi tepenin yedi ayrı güzelliğini bir arada temaşa edebildiğim bu yerde, ağırlı cümleleri yavaş yavaş içmek aklıma mı gelirdi?

Onlar yürüdükçe hava kapanıyor. Palazlanmış öfkenin kabalığı onlarla beraber. Kavilleşmenin yüküyle zihinleri iyice hiddetleniyor. Zamanın huyunu değiştiren sözler kimse-nin dilinde kalıcı değil, akıveriyor birden. Yüzlerini yere düşürecek bir utanç ile birbirlerinin nefesini soluyarak uzun müddet konuşuyorlar. Sinirleri ne kadar da gergin. Hiddetli acelecilik aralarında çoğalıyor, hâkimiyetiyle kalplerinde kara bir leke bırakıyor. Bu, amaçlarına ulaşacak

olma hayalinin peşine düştüklerinden beridir aldıkları en uzun mesafe.

İşte gözleri kör kuyulardan derin insanlar, işte çölün ve yeryüzünün Kâbil'in günahı gibi çirkin kirli yüzü. Öylece yankılanan, yankılanırken çoğalan kötölük çağrısı.

Hangi sözü işitsem, ölüm kokuyor.

Korkulu bir eylem giderek akıllarına yerleşecekken, kardeşlerden birinin muhtemel ki merhamet göstermesi ile "Onu kuyunun dibine bırakın ki geçen kervanlardan biri bulup alsın." dediğini işitiyorum. Fazla uzun olmayan bu cümle aniden her şeyi değiştiriyor. Alınlarını önlerine düşürerek bana bakıyorlar. Dimağlarında açılmış bir gedik ile başlarını ileri uzatarak nefeslerini çekiyorlar ve karanlığın örttüğü bilinmezlik korkusuyla en derinime bakıyorlar. Bir çukura atılarak etkisiz hâle getirilmek istenenlere reva görülen bir ceza yeri olarak bana bakıyorlar. Şairlerin çileli elbisesine bürünmüş bir derviş nasıl nazar ederse ben de onlara öylece nazar ediyorum. Ayaz-

**Bundan böyle bana
düşen, ümit içinde
şikâyetsiz bir bekleyiş, arı
duru bir sabırdır. Sabrım,
hüznümü bitirecek elbet.**

dan sıyrılan bu vakitte olanca kum tanesi, tepeciklerin ardından sızıp gelen sarı bir ışıkla boyanırken, her rengin en mahcup yanına sığınarak, her birine ayrı ayrı bakıyorum.

Kayıp giden kelimelerin katında dahi karşılığı olmayan bir temas bu. Cümlelerin güç yetiremediği bir temas. Kurdun kuşun bile hiçbir şeyden haberi yok. Soğuşun sığağın, gecenin gündüzün yok. Ama ben biliyorum işte. İnsanoğlunu yiyip bitiren hasedin, dünya var oldukça devam edeceğini bildiğim gibi biliyorum.

...

Sahranın sakinleri etrafta görünmüyor. Kaygılandırıcı bir sessizlik, sert kayaları ufalayan bir korku. Kuru rüzgârların ikna edici tavrıyla kendini gösterdiği böylesi bir zamanda, suyum yitirmek üzere olmanın endişesiyle beklerken, kuytulardan gökyüzüne hücum eden çaresizlik her yere bulaşıyor. Kardeşlerin şaşkın bedenlerinden yayılan gerginlik gecenin karanlığından daha koyu. Sessizliği giyinip yoluna koyuldukları uçuşun boşluğuna yürüyorlar. Niyetlerini açığa vuran yürüyüşleri, başka neleri peşinden sürüklemiyor ki!

Merhamet üfleyen gözleriyle ay yüzlü Yusuf'u görüyorum. Bakışları kimse- nin bakışına ulaşmıyor, sözleri kim- senin kapısını aralamıyor. Gövdeleri, etrafımı kuşatacak şekilde taşlarıma yanaştığında Yusuf'un cennet kokulu gömleğini söylenerek çıkarmaları fazla uzun sürmüyor. Narin beline kalınca bir sicim bağlayıp onu ölüp ölüp dirildiğim yerime, en derinime sarkıtıyorlar.

Unutulup gitmesi istenen, en sağlam tarafıma tutunarak konuğum oluyor.

Şimdi varlığıma sebep bir nefesi soluyorum. Ve korkuyorum.

O an, gece olunca bütün korkular ni- çin ayağa kalkar, diye sorsalardı bana, şüphesiz derdim ki; Yusuf'un kuyuya atıldığı o günden beridir bu Kenan diyarına korku salanları, eğleşip can yakanları en iyi ben bilirim. Bildiğimden böyle korkuyorum.

Yusuf'u seyrediyorum...

İşte kucagımda nurdan bir sadelik. Şüphesiz bir biçimde saf ve temiz... Sıklıkla görülmeyen huzur dolu ılık bir mavide ışık hazineleri ile donanmış bir güzel. Onun tereddüde mahal bırakmayan gökçe güzelliği, narin dokunuşlarla etrafa yayılıyor ve en uzak yurtlara dahi merhamet salkımları olarak ulaşıyor.

Arınmış suyla hayat sunan derinliğim, bereket bulutlarının bile hayali- ne uğramayan bir gülistana dönüştü sonunda. Eşi olmayan bu güzeli ve emsalsiz kokusunu sır gibi sakladım. Üç kez güneşi aşardım, üç kez ay nazlanarak geçti üzerimden ve edebimden sadece seyrettim seyri güzel olanı. Her bir zerremle hayranlıkla seyrettim. Tevazu ile bir zahit gibi.

Yusuf ile beraber olmak...

Bu ayrıcalıklı zamanın sırlı günle- rinde merhamet taşıyan bakışlar yüzümüze vuracak, sıkıntıları gi- deren Allah'a sığınacağız. Dualara icabet edenden niyazda bulunaca- ğız. Zorlukları giderenden kolaylık

isteyeceğiz. Gariplerin sahibine iltica edip, bir kurtuluş yolu dileyeceğiz. Merhametlilerin en merhametlisine yüzümüzü dönüp, bize acı diyeceğiz ve bizi elemden, kederden kurtar. Hiçbir tasamız kalmasın diye O'ndan sevgi talep edeceğiz; arzumuz, bu sevgiyi kalbimize mühürlemesi olacak.

...

Yolumu bellemiş ticaret kervanlarından birinin sucularını bana göndermesiyle, göz göz sönerек dipsiz bir karışıklığa dönmem bir oldu. Sucu kovasını iştahla derinliğime saldı. Canımı acıtan gözlerindeki parıltıyla gördüğü karşısında sevincini gizleyemedi ve çığlıklar atarak kervan-dakileri müjdeledi. Her şey aniden oldu, birdenbire olupbitti her şey. Tükenmişliğime yağmur olan varlığı kaybettim; her bir vakit değeri artan hazinelerle beni donatan, yabancı bir seslenişle alındı benden. Cismim Yusuf'un yalnızlığı ile baş başa kaldı. Ayım, dolunayım çekildi gökyüzüm-den. Üzerime kederin binmesiyle sabahın, akşamın beni mest eyleyen esintilerini soluyamaz oldum. Lal dudaklarımın niyazı, günlerimi dikenli çiçekler gibi süslerken, gözlerimi kâinata kapattım artık. Kum yığınlarına karışana dek sineme sinen nur kokuları ile yetineceğim, yerime yurduma bigâneym bundan sonra.

Ey koynumda uyumuş olanım, uyudukça bana huzur sunan melek yüzlü olanım! Yokluğun şeb-i yeldanın kucağında yağmursuz bir mevsim gibidir bana. Bu geceden sonra sessizliğe demlenirken artık kokunu uğultulu rüzgârlar ulaştıracak. Tükenmek üzere olan bilindik bilinmedik ne

kadar kuyu varsa içine senden bir şeyler bırakacak. Sana değerli kılınan neyse işte onlardan bahşedecek ve sızacak sızılamayacak yerlere, nehir olacak yüreklere akacak. Gökkuşağı huyunda güzel sözler söyleyecek hiç durmadan.

Sensizken ve çaresizlikten sözler kendini yitirmişken, yanık ezgilerle içimi harlı ateş sıcaklığında dağlayacak her bir şey. Nil'in, Dicle'nin Fırat'ın, desem ki yağın yağmurun her bir damla serpintisi senden bir haber ulaşırsa, her seferinde yetim kalmış çocuksu ruhlar gibi tüm kederimle payıma düşene razı olacağım.

Ey derdimin dermanı! Çölün kurağında hayat veren ben önceki ben değilim. Bugüne değin çokça güç yetmez zorlukları savuşturdum, lakin şimdi senin ismin oldu her yanımda. Her bir vahanın serinliğini yanı başıma getirirler, sen olmadan sevinecek değilim. İçten içe çoğalan göçüklerin canımı yakışına razıyım. Damla olsun su görmemek bile kabulüm. İstiyorum ki benim için de iyi şeyler söylesinler, bu da Yusuf'un sırdaşıdır desinler. Taşına Yusuf'un eli değmiştir, suyundan Yusuf kanarak içmiştir, desinler. Tesellim bu olsun.

Bundan böyle bana düşen, ümit içinde şikâyetsiz bir bekleyiş, arı duru bir sabırdır.

Sabırım, hüznümü bitirecek elbet.

GÜNEŞ DONANMASI'NIN KAPTANI: ALAEDDİN ÖZDENÖREN

GÜVEN ADIGÜZEL

*Ne kadar sıkısan da göğsüme kurşunlarını
Ben senin göğsünde açan laleyim
Alaeddin Özdenören*

Her iyi şair gibi o da elbette Maraşlı. Güneş Donanması'nın çok kederli kaptanı. Adı Alaüddeve'nin armağanı. Şanı, satırlarıyla kazandığı ömrünün hasılası. *Hamle* dergisinde başladığı kalem mesaisi, içinde bulunduğu ocakların kıymetiyle bilinir. İncelikli, farklı. *Büyük Doğu*'da, *Diriliş*'te, *Edebiyat*'ta, *Mavera*'da pişmiş bir şair. Nesirlerindeki ustalık, şiirlerindeki derin hüznün duygusu ve dostlarıyla kurduğu kalbî bağıllık, bu ocakların bereketinden/ahlakından neşet etmiştir Özdenören'in kumaşına. Şair ve cevval. Munzur suyu yaman akarken ölümden kıl payı, bütün kavgaların içinde, paslı bıçaktan tetanos, bir başına, bıçkın, dostları için hazır hep yumrukları. En çok ikiz kardeşini belki, ama başucunda bulunduracak kadar Hemingway'i sevecektir.

Alaeddin Özdenören içe dönüşün, kalbin istikametinin, sarsıntılı yalnızlığın şairi. Yedi Güzel Adam'ın bilinçli meçhulü. Felsefe muallimi. Cemal Süreya'nın ilk eleştirmeni. En iyi Rasim Özdenören bilir; "Benim ikiz kardeşim bir yalnızlık ve ıstırap adası, acı ve yalnızlıkla bu dünyaya veda etti. Yalnızlığın ve acının alevli simgesi. Acı, kızgın bir yalnızlık içinde geçti ömrü. Hayatı nerdeyse bir talihsizlikler mahşeriydi."

Özdenören'in kederi "Kerem'in Çantası"nda saklı kalmış bitimsiz bir yas zamanıdır. 9 yaşındaki oğlu Kerem. Canından bir parça. Bir trafik kazasında baba olmaklığı paramparça. Oğulcuk, canını yakan ateş, kalbini dağlayan kor, ciğerine saplanan cam kırığı. Tüm şiirler/ağıtlar Kerem'in kalbine doğru yazılır. "Kızım olsaydı eğer adını Kelime koyacaktım" der içindeki baba; "seherde dolaşsın, ses ırmağı, ses döngüsü olsun diye." Oğlu da içindeki seherde saklanmıştı, hep 9 yaşındadır. Şu dizelerin ruhuna intisap etmiştir bitimsiz yası; *Yavrum / yalnızlığı şu son kıyısını da atla / ve anla ki hayat / en özgür biçimini sende denemiştir / onun içindir ki ölüm / denizin / doğurduğu eşsiz dalga / sende dokumaktadır güzelliğini.*

Kerem'in Kalbi

Onunla ilgili anlatılan şu meşhur hatıra, Dikmen'deki evinden çıkar bir gün Özdenören. Ana caddeye doğru yürür. Rüzgâra kaşı siper almak için arkasını döner, çakmağını ateşler. Sonra aynı istikamette yani geldiği yönde yürümeye başlar. Ve az önce çıktığı evinin kapısında bulur kendisini.

Alaeddin Özdenören'in kapısını aralamak, penceresini tıklatmak, ke-

limelerine temas etmek, onun duygu evrenine girmek için biraz mesai, biraz tutku, biraz da keder ortaklığı gerekir. Kendisini düz yazıda kuşattığı açılı/yorumları edebî okuma zevkinin, şiirleriyse kapı aralığından sızan ince ama yakıcı bir gün ışığının ta kendisidir. Hep içeriye doğru süzülür. "Yalnızlık Gide Gide" büyür.

Kerem'in kalbinden bakar dünyaya Özdenören. Ölümü çocukların kulaklarına bir küpedir. Her zaman dalgın, yalnız, mustarip. En çok şu sözlerin sahibidir; "Hayat bir armağan değil, canla başla çalışarak yerine getirilmesi gereken bir vazifedir. Allah'a inanmazsa insan, bu yırtıcı hayata nasıl karşı koyabilir."

RÜYADA UYANMAK

HÜSEYİN AKIN

böyle? Bu soruların hiçbirinin cevabını çözmüş değildi Yeter Hanım. Bir taraftan da büyük konuşmak istemiyordu, ya bir de aynı şey uyurken kendi başına gelirse ne yapardı? Üstelik bütün mahalleyi ayağı kaldıracak bir adı vardı. Düşünsenize gecenin bir yarısı avazınız çıkıncaya dek “İmdaaaatt!” diye bağırdığınızı.

İmdat Bey, gördüğü rüyayı hatırladığı kadarıyla özetlemeye çalıştı eşine. Hem “Yok bir şey.” diyor hem de bir taraftan nasıl sürreal, absürt ve korkunç bir ruh kasılması yaşadığını anlatmaktan vazgeçmiyordu. Durup durup gördüğü rüyayı değişik biçimlerde tanımlamaya çalışıyordu. İlk gözünü açtığında eşine şaşkın bir şekilde bakarak “Sen burada ne arıyorsun?” diye sormuştu. Sonra “Bütün sorularımı aldırdım, bütün cevaplarımı kaybettim.” tarzında konuşmaya başlamıştı. Şimdi ise “Yaşadığım absürtlüğün en korkunç hâliydi.” diyor başka bir şey demiyordu. Uyku ile uyanıklık birbirine denizaşırı uzak iki ülke gibiydi de sanki İmdat Bey o ülkeden buraya denizin buz gibi vahşi dalgalarıyla çarpışarak gelmişti.

Saat geçtikçe rüyanın rengi, muhtevası ve mahiyeti değişiyordu. İmdat Bey bir taraftan anlatırken diğer taraftan kahkahaya boğuluyordu: “Düşünebiliyor musun Yeter, kır düğününe benzer bir boşanma törenimiz varmış. Başta biz olmak üzere törene gelen herkes olabildiğince rüküş giyinmiş. Davetlilere şehriyeli buz gibi soğuk çorbanın yanında evliliğimizin üstüne iyi gider dercesine sadece bir bardak su ikram ediliyor. Kız tarafı ve erkek tarafı eksiksiz katılmış. Düğüne iştirak etmeyenler bile boşan-

ma törenini kaırmamışlar. İki taraf birbirinin yüzüne bakmamak için at gözlüğü gibi bir boyunluk bile takmış. “Yeterciğim,” dedi (İmdat Bey bu ciğimli ifadeyi eşine karşı ilk kez kullanıyordu) “beni” en çok ne güldürdü?” Yeter Hanım kocasının ne diyeceğine kafasıyla beraber kaşlarını da kaldırarak merakla baktı.

“Boşanma arabamız kırmızı Toros’un önü arkası zehirli yaban otlarıyla süslenmiş. Kırmızı Toros’un önünde ‘Boşanıyору!’ arkasında ise ‘Kurtuluyoruz!’ yazısı yer alıyor. Rüyaların senaryosunu kim yazıyor acaba?”

Yeter Hanım isteksizce cevap verdi: “Sen onu bilinçaltına sor İmdat Efendi!”

Yeter Hanım’ın “efendi” hitabındaki iğnelemeyi anlamazdan geldi İmdat Bey. Sırf laf olsun için karşılık verdi: “Bana büyüklerimin öğrettiği şudur ki rüyalar dünyaları onarır. Hayatın ağırlığını hafifletir.”

Yeter Hanım üstlendiği rolden son derece memnun biçimde konuştu: “Sen tam bir psikanalist olmuşsun İmdat Efendi, Sigmund Freud musun mübarek?”

“Yeter!” diye gürledi İmdat Bey. Yeter Hanım kendine sesleniyormuş gibi yaparak eğlenmeyi sürdürdü: “Efendim hayatım!”

“Baksana, dünyalarımız birbirine o kadar sürünmeden geçiyor ki ancak rüyalarla anlaşıyoruz.”

İmdat Bey, hep sinirlendiği zaman yaptığı gibi eşine “Haydi sana iyi rü-

yalar.” deyip uykusunun geri kalan kısmını tamamlamak için holdeki kanepeye gitti. Bir müddet karısıyla paylaştığı rüyası üzerine düşündü. Kendine kızdı. Sanki paylaşacak ne vardı gördüğü rüyayı? Dünyayı farklı yorumlayan iki insandan rüyaları yorumlamakta isabet beklemek safdillik değil de nedir? Sağ yanına döndü, gözlerini kapadı ve içinden ayetel-kürsiyi okumaya başlamıştı ki gecenin narkozu onu başka bir dünyanın sularına çoktan bırakmıştı. Dünya ertesi olur da rüya ertesi olmaz mı? Dünyanın günleri birbirinin ardı sıra tek kol aralığı hizaya girerken rüyanın günleri çuvala girmemiştir herhâlde. Okuduğu kitabın en heyecanlı yerinde dikkati dağılan okuyucu gibi kâbusla uyandığı uyku denizinden geriye dönüşler yapmaya çalışıyordu İmdat Bey. Boşluğa kulaç atmaktan yorgun düşen kollarını iki farklı yöne giden tekne gibi kendi hâline bıraktı. Tam burada zaman sekaratül mevt anını temsil ediyor gibiydi. O hâlde kımıltısız uyurken biri gelip şahadet parmağıyla koluna nabız noktasından dokundu. Biri boğazını sıkıyor-muş gibi daralıp çırpınmaya başladı. “Sakin ol.” dedi şahadet parmağını dünya uykusunu yeterince alamamış bir adamın koluna tanık kılan el. “Almak ve vermek olmayınca el neye yarar kol kimi sarar?” diye söylendi.

Nabza değen bir parmak boşluğa açılan kola sükûnet telkin ediyor. İmdat Bey, gittiği yerden apar topar dönmüş gibi rüya gözüyle nabzına dokunan parmağın sahibine doğru ürkekçe baktı. Yüzünde olup biteni anlamak isteyip de buna muvaffak olamayan bir çaresizlik vardı. “Beni tanımadın mı?” diye sordu, doğru bir noktaya parmak basar gibi nabza do-

kunan ihtiyar. Başını iki yana salladı İmdat Bey.

“Ben gördüğün rüyanın uyanınca anlatmadığın kişisiyim. O boşanma merasiminde ben de vardım. Sizi oyalayıp vazgeçirmek için ne kadar uğraştımsa da bir türlü başaramadım. Merasimde anlam veremediğiniz aksiliklerin mimarı bendim. Kırmızı Toros arabanızın tekerleğine çomak sokmak istedim yine başaramadım. Benim dışımda herkesin sırtı birbirine dönük olduğu için benim yüzümü ne sen gördün ne de oraya gelenler. Şayet evliliğinizin üstüne bir bardak su içmeyen tek kişi varsa o da benden başkası değildir.”

“Sen kimsin ve bunları bana niye anlatıyorsun?” diye sordu İmdat Bey uykusuna üç beş saniye ara verip.

“Sen rüyadan çıkıp gittikten sonra orada, senin terk ettiğin ortamı teskin etmeye çalışan kişiyim ben. Sen canhıraş ‘Yeteer!’ diye bağırınca boşanma töreniniz nihayet bulmuş, eşin boşanıp sivil kişiliğine döner dönmez masanın altından senin nasırlı ayağına var gücüyle basmış bu da yetmiyormuş gibi bir de senin göğsüne dirsek geçirmişti. Ben orada yüzü herkese dönük tek kişiydim. Bu yüzden ben onları gördüğüm hâlde onlar beni göremedi. Boşanan sanki siz ikiniz değil de iki tarafın sülalesiymiş gibi taraflar birbirine girmişti. Şayet ben orada olup müdahale etmeseydim ölüm karı ile koca arasına girip evlatları yetim ya da öksüz bırakıp eşleri dul koyacaktı.”

İhtiyar adamın anlattıkları karşısında neredeyse İmdat Bey’in dili tutulacaktı. Karşısında bir silüet gibi du-

ran ihtiyara bakışlarını dikerek:

“Bu kadar kalabalığı tek başına nasıl ikna ettiniz? Takviye güç mü çağırdınız?” diye sordu.

İhtiyar adam tatlı tatlı gülerek:

“Evet takviye güç çağırdım ve hiç bekletmeksizin takviye güç yanına sağduyuyu da alarak geldi!”

İmdat Bey “Nasıl yani?” der gibi baktı.

Adam, İmdat Bey uykusundan uyan- sını diye mümkün merteye alçak sesle konuşuyordu:

“Ben orada, yol kenarında kuru bir erik ağacının gövdesine yaslanmış olup biteni ibretle izlerken senin annenle eşinin annesi, yani kaynanan birden ok gibi yerlerinden fırlayıp pençelerini birbirlerinin yüzlerine saplamaya başladılar. Biri kanlar içerisinde ‘İmdaat!’ diye feryat ederken, diğeri ‘Yeter! Yeter! Yeter!’ diye bağıırıyordu. Kanayan kalabalığın tam ortasında buldum kendimi. Onlara onlarca evladı olan bir baba şefka- tiyle ‘Yeter de sizsiniz İmdat da siz!’ diye seslendim. İlk kez birbirlerinin yüzüne sükûnetle baktılar. Cehaletin kapladığı sis dağılmış gibiydi. Emanet aldığım cümlelerin dilimde kalan diğer ucunu bir yere bağlamam gerekiyordu. Öyle yaptım. Takviye güç olarak Efendimizin şu mesajını onlara yetiştirip aralarından çekildim:

Kardeşler! Biliyorum hepiniz Ömer’i de seversiniz onun oğlu Abdullah’ı da. Hele Muhammed’in muhabbeti- ne hiçbir şeyi değişmezsiniz. Size işte bu en güvenilir şahsiyetlerden asırlar önce gelen bir mektubun mesajını

okuyacağım. Zarf hepimizin başu- cunda durduğu hâlde hiçbirimiz onu açmayı düşünememişiz şu ana kadar. Şöyle buyuruyor Peygamber Efendi- miz (s.a.s.) : ‘Allah katında helalin en sevimsizi boşanmadır.’

Bu hadis okunduktan sonra öyle bir sessizlik kapladı ki etrafı uyku bile bu sessizliğe dayanamayıp teyakkuza geçti. Cehalet bir daha insan içine çı- kamaz hâle geldi.”

İmdat Bey çok etkilenmişti ihtiyarın anlattıklarından. Sormadan edeme- di:

“Peki, siz bu rüyanın içerisinde nasıl çıktınız?”

Adam gülüşünü dişleri arasında kıs- tırıyor gibi yapıyor:

“Rüya sürüyor. Önemli olan rüyada olduğunu fark etmektir. Ha dünya ha rüya! Ben Yol Oğlu Hâdi. Yoldan çıkmamak için vaktinde yola koyu- lanlardanım. Bir tarafta dünyada uyuyanlar, diğer tarafta rüyada uyu- yanlar. Ben üçüncüsüyüm, yani rüya- da uyananlardan!”

Yolun oğlu ihtiyar adam son cümlesi- ni gökyüzünü bir yorgan gibi üzerine çekmiş tuzlu uykulara dalan İmdat Bey’in yatağının kenarına bırakıp önünden akıp giden yola revan oldu:

“Hadi, sen de kalk artık!”

LABİRENT: DAİDALOS'TAN UMBERTO ECO'YA

SELMA MAŞLAK

*Sonsuz ufaklıkta ışıltılı bir labirent düşledim,
ortasında bir su testisi duruyordu.
Jorge Luis Borges*

MÖ 6. asırda yarı boğa yarı insan şeklinde bir yaratık dünyaya gelir. Minotauros adındaki yaratık için çok büyük bir yapı inşa edilir. Yeraltındaki bu yapıya giren bir daha çıkamayacak ve böylece Minotauros sonsuza kadar gözden uzakta tutulacaktır. Usta zanaatkâr Daidalos labirenti icat ettiğinde bir gün kendinin de bu yapının içinde debeleneceğinden habersizdir.

Klasik mitlerde geçen bu hikâye Luis Borges'in elinde "Asterion'un Evi"ne dönüşmüştür. Yeryüzünde bir benzeri daha bulunmayan, kapıları sonsuz ev misafirlerine sadece sessizlik, yalnızlık ve ölüm sunar. Kapıları gibi bütün bölümleri de sonsuzdur, her yer başka bir yerdir, evin bölümleri birçok kere tekrarlanır; tek bir havuz tek bir avlu tek bir samanlık yoktur. Bütün bu tekrarların ardından Borges "Ev dünyayla aynı büyüklükte, ya da daha doğrusu dünyanın ta kendisi." der.

Borges için dünya bir labirenttir, "ışıltılı bir labirent". Her düşünce görünür bir başlangıcı olmaksızın geçmiştekilerin yankısıdır ya da gelecekte yineleyeceklerin güvenilir bir önsezisi! Ancak insan her defasında unuttur, labirente müthiş bir uyarla-

ma gösterir, aynaların dolambaçlarında yitip gider.

Labirent deyince önce Daidalos'u sonra L. Borges'i ve daha sonra da tabii ki Umberto Eco'yu anmak gerekir, "Aedificium"un mucidini.

Gülün Adı William ve Adso'nun bir kasım sabahı Melk Manastırı'na gelmesiyle başlar. Manastırda işlenen gizemli cinayetleri çözmekle görevlidirler. Adso, Aedificium'u henüz uzaktan gördüğünde korkuyla birlikte şaşkınlığını gizleyemez. Dörtgen gibi görünen yapı yakınlıştıkça sekizgene dönüşür. Dörtgen biçimindeki köşelerin her birinde yedigen birer kule vardır. Bu dört büyük yedigen ortadaki sekizgeni üretir. Adso üç kattan oluşan binayı Orta Çağ'ın tinsel görünümüyle açıklar; dört, İnciller'in sayısı; beş, dünyanın bölgelerinin sayısı; yedi, Kutsal Ruh'un kayralarının sayısı. William cinayetleri Aedificium'un üçüncü katındaki yasaklı kütüphaneyle ilişkilendirdiğinde artık romanın ilk yüz sayfası bitmiştir. Kefaretini ödemiş okuyucu rahatlıkla kendini "aşırı düzenle sağlanan aşırı karışıklığa", asıl labirentin dolambaçlı odalarına bırakabilir.

Umberto Eco *Yorum ve Aşırı Yorum*'da "Her zaman bir benzerlik keşfedileceği düşünülürse, bu benzerlik sonsuz bir süreç içinde bir başka benzerliğe işaret edecektir. Benzerlik mantığının egemen olduğu bir evrende bir göstergenin anlamı olduğuna inanılan şeyin aslında bir başka anlamın göstergesi olduğundan kuşkulanan yorumcunun hakkı ve görevidir." der. Bu düşüncenin bizi "dünya büyük bir aynalı oda" fikrine götürmesi mümkündür. Yazmanın başlangıçta yazılanı yeniden yazmaktan başka bir şey olmadığına inanan L. Borges gibi Eco da kitapların birbirleriyle konuştuğunu, her öykünün daha önce anlatılmış başka bir öyküyü anlattığını söyler. Aslında Cervantes'ten, Aristoteles'ten önce Homeros dahi farkındadır bunun. Eco'nun *Gülün Adı*'nda dördüncü anlatıcı olması ya da Salvatore'nin çok dilliliği tesadüf değildir. Yine kütüphanenin yer yörüngesine göre tasarlanıp düzenlenmesi, her bir yönün dünyanın farklı bir bölgesini ve o bölgeye ait yazarların kitaplarını göstermesi aynı düşüncenin ürünüdür. Peki, yasaklanmış, konuşması engellenmiş, uğruna cinayetler işlenen bir kitap -Aristoteles'in komedya ya da *Poetika*'sının ikinci cildi- bu kütüphanenin neresindedir? Elbette

hiçbir geçit verilmeyen şaşırtıcı bir zekâ ile saklanan “Finis Africae”da.

Finis Africae, labirentin ortasında duran hakikattir. Gülmeyi gerçeğin aracı kılan, insanı korkularından arındıran hakikat! Umberto Eco “Hakikat onunla yüz yüze gelmeden önce parça parça gösterir kendini.” diyor. Willam ve Adso da kütüphanede parça parça gördüklerini ancak dışarıda harita üzerinde birleştirebiliyorlar. Zira insanı şaşırtmak üzere tasarlanmış labirentin önceden belirlenmiş kuralları vardır ve bu kuralları içerdeyken çözmek imkânsızdır. Tıpkı dünya gibi. Onun da kurallarını bilmiyoruz, çünkü onun içinde yaşıyoruz, çünkü onu yaratılmış olarak bulduk. Kurallarını bilmediğimiz bir dünyanın yanılgısı içinde ancak gerçeğin kırıntılarıyla yetinebiliriz. Ölüm, ona uzaktan bakmamızın, hakikati kavramamızın tek yoludur belki de!

Borges’in labirent metaforunu yorumlayan Eco, ona ufak bir sürpriz hazırlar. *Gülün Adı*’nda kör kütüphanenin kör odaları kör bir keşiş tarafından korunur; Burgos’lu Jorge! Kütüphaneci ile Borges arasındaki benzerliği sorduklarında Eco “Kör bir kitaplık da ancak Borges’i yara-

tır, her şeyin bir bedeli vardır.” der. Jorge, şüphesiz romanın en ilginç karakteridir. Manastırın ortasında âdeta “panoptikon”un karşıt simgesi gibi durur. Zira hapisane olarak tasarlanan panoptikon, mimari yapısı gereği izleyen kimse olmasa da sürekli izleniyormuş hissi verir. Bütün mekânlarda hazır ve nazır Jorge ise görmüyormuş hissi vererek manastırın her yerini izler. Gizemli el yazması neredeyse o da mutlaka oradadır.

Gülün Adı’nın “örnek okur”u olmak kolay değil. Tüm bu anlatılanlardan sonra William’ın peşinde Jorge’yi aşp Finis Africae’ya girsek bile bulmacayı çözmüş sayılmayız. Çünkü

romanın kendisi başlı başına bir labirenttir. Dış kontörde adı, anlatıcısı, yedi güne ayrılan zamanı iç kontörde gülmenin felsefesi, güzelliğin kuralları, günahın tarifi, *Poetika*’nın hikâyesi, Müslüman filozofların gizi, Katolik tarikatların sapkınlıkları, Beziers katliamı, teolojinin politikaya dönüşmesi gibi pek çok mesele birbirine açılan esrarengiz odaları andırır. Bu odalara girmek kolaydır ancak çıkmak için işin başında Theusus gibi bir ip edinmeyi unutmamak gerekir.

iNSAN MUHTAÇTIR

MUSTAFA İRMAKLI

*Hayır, insan kendini yeterli gördüğü için
mutlaka azgınlık eder.
Alak, 96/6-7*

En az 25 elementten meydana gelen insan vücudunun yüzde doksan dokuzu sadece altı elementten oluşur. Bunlar oksijen, karbon, hidrojen, nitrojen (azot), kalsiyum ve fosfordur. Buna göre 60 kg bir insanın vücudu 38.8 kg oksijen, 10.9 kg karbon, 6.0 kg hidrojen, 1.9 kg nitrojen ve 2.4 kg da diğer elementlerden oluşmaktadır.

Elbette insanın biyolojik ve fiziksel dünyası pek çok harikulade özelliğe sahiptir. Ancak insanı yeryüzünde öne çıkaran yönü yüklendiği misyon, duygu dünyası ve varlık âlemiyle ilişkisidir.

Şüphesiz insan yeryüzünün öznesidir. Dünya âdeta insan merkeze alınarak tasarlanmış, yaratılan her şey insanın hizmetine musahhar kılınmıştır. Bununla beraber sahip olduğu akıl, muhakeme, sorgulama yeteneği, nesneler arasında ilişki kurabilme, bilgi üretilme, teknoloji geliştirme ve mantıksal örgü oluşturabilme gibi özellikler bir taraftan insanı güçlü ve etkin kılarken diğer yandan muhtaç hâle getirmekte ve onun hayatının zor tarafını oluşturmaktadır.

Varlık dünyası içinde diğer canlılardan farklı olarak insanın en temel ihtiyacı “anlam” ihtiyacıdır. Mesela “Varlığın anlamı nedir?” sorusu düşünen insanın en temel sorusudur. Dolayısıyla insan öncelikle kendini tanımlamaya, varlığını anlamlandırmaya muhtaçtır.

Bir başka ifadeyle insan öncelikli olarak Allah’a muhtaçtır. Zira insanı yaratan, yaşatan ve onu üstün özelliklerle donatıp ulvi bir gaye ile yeryüzüne gönderen O’dur. Allah’a iman, varoluşun gayesini ve hikmetini izah eden ve hayatı anlamlandıran en büyük ve eşsiz imkândır. İnsan kendini ve yeryüzünde bulunuş amacını anlayabilmek için Allah’a muhtaçtır. Aksi hâlde anlam krizleri içinde savrulacak, gücü merkeze alarak ahlak ve hukuku ihmal eden bir yaklaşımla hem kendisine hem de yeryüzüne kötülük yapabilecektir. Diğer yandan mutlak itaat ve teslimiyeti sadece Allah’a hasreden insan, eşyaya esir olmaktan kurtulacak ve gerçek özgürlüğü yaşayabilecektir. Yani insan özgür olmak için Allah’a teslimiyete muhtaçtır.

Tüm iddialarına ve başkaldırılarına rağmen, yapayalnız, savunmasız ve çaresiz kaldığında sığınacağı yüce bir varlık olarak Allah’a muhtaçtır. İnsan, bir damla sudan dünyaya gelişini, her saniyede nefes alıp verişini, şehirlerde Güneş’in doğuşunu, gecenin karanlığında gökyüzünün derinliğini tefekkür ettiğinde Yüce Yaratıcının kudretini ve O’na olan ihtiyacını daha iyi anlayacaktır.

İnsan vahye ve vahyi tebliğ eden peygambere muhtaçtır. Vahiy, insanın yeryüzü hayatı daha iyi olsun diye ilahi bir rehberliktir. İnsan, aklı ve geliştirdiği teknikler ile hayatı kolaylaştırabilme imkânına sahiptir ancak anlam ve ahlaka dair konularda ve aklı aşan alanlarda vahye muhtaçtır. Esasında vahiy, davranışlardan duygu dünyasına, toplumla ilişkilerden evrenle iletişime kadar her alanda insanın hayatına kılavuzluk etmektedir. Nitekim vahyin son ve evrensel kitabı Kur’an-ı Kerim’e bakıldığında, güzel ahlaktan hukuka, tefekkür etmekten araştırmaya, canlılar dünyasından fizik âleme kadar hayatın her alanında insanlığın ufkunu aydınlatan ayetlerin

varlığı görülecektir. İslam düşüncesinde felsefeden astronomiye, tıptan biyolojiye, matematikten edebiyata kadar tüm ilimler ilhamını ve ahlakını Kur'an'dan alır.

Peygamber, vahyi tebliğ ve izah eden, onu yaşanan bir hayata dönüştürerek tatbikini gösteren seçilmiş kişidir. Adaletin, merhametin, insani değerlerin en güzel örneği ve en büyük temsilcisidir. Bütün peygamberler sadece Allah'a kulluk etmeyi, tüm varlığa şefkatle yaklaşmayı, muhtaçlara, zayıflara, mazlumlara yardım etmeyi, adalet ve hukuka bağlı kalmayı tebliğ etmişler ve bu değerlerin mücadelesini yapmışlardır. Dolayısıyla insan ancak peygamberlerin yolundan giderek onurlu, huzurlu, güven içinde bir hayata kavuşabilecektir. Peygamberi yok sayan ya da hafife alan insan, iyilik ve hakikat yolunda en önemli imkânlarından birine sırtını dönmüş olacak, pek çok sıkıntıya maruz kalacaktır. Zira peygamberler aynı zamanda Allah'ın hayata koyduğu sosyal yasaların canlı ve güçlü kalması için çalışmışlardır. Mesela adalet, merhamet, yardımlaşma gibi değerlerin güçlü olduğu toplum daha huzurlu ve güvenli olacak; haksızlık, bencillik ve kötülüğün yaygın olduğu toplum, pek çok bela ve musibetle kuşatılacak ve yaşanmaz hâle gelecektir. Bu âdeta sosyal hayatın değişmez doğal kanunudur.

İnsan insana muhtaçtır. İsteddiği her şeye sahip olsa da yalnız olan insan, mahrum ve mahkûm insandır. Konuşmaya, derdini anlatmaya, düşüncesini başkalarına açmaya, hayalini paylaşmaya muhtaçtır insan. Tek

başına hayatlar ruhsuz ve heyecansızdır. İnsanı insandan uzaklaştırmak, bir nevi hayattan uzaklaştırmak, onu âdeta robotlaştırmaktır. Zira hayat canlılık ve heyecan içeren bir süreçtir. Komşu komşuya, akraba akrabaya muhtaçtır. Modern paradigmanın alabildiğine öne çıkardığı, kendi kendine yeterlik anlayışı insanın neşe dünyasını söndürmektedir. Maddi ihtiyaçları bakımından kimseye bağımlı olmama kaygısı anlaşılır olmakla beraber, duygu dünyasında insanın tek başına kalamayacağı da göz ardı edilemez bir gerçekliktir. Değil mi ki dünyadaki en büyük nimet bir samimi dosta sahip olmaktır.

İnsan iyi kalmaya ve iyilik yapmaya, merhameti kuşanmaya, kalbini sadakat, samimiyet üzere tutmaya muhtaçtır. İyilik yapmak her şeyden önce, insanın kendi kalbine iyi gelecek kendi yarasına merhem olacaktır. Kişinin başkaları için düşündüğü şeyler, kaçınılmaz olarak önce kendi kalbini kuşatacaktır. Bunun için kin, nefret, haset, suizan, her şeyden önce kişinin kendine, kendi kalbine yaptığı en büyük kötülüktür.

Elbette iyilik yapmak iyiliği hayata taşıyacaktır. Zira iyilik kendiliğinden ya da sadece istemekle değil iyilerin gayretiyle hayata egemen olacaktır. Bu bağlamda herkes, yaşadığı hayatta eleştirdiği şeylerin varlığından ya da özlediği güzelliklerin azlığından bir miktar da kendisi sorumludur.

İnsan tabiata, toprağa, ormana muhtaçtır. İnsan, sadece biyolojik ihtiyaçları ya da maddi varlığıyla

değil ruhuyla da tabiatla iç içedir. Dolayısıyla doğadan uzaklaştıkça ruhuna da yabancılaşacaktır. İnsanın görevi doğayla mücadele etmek değil uyumlu yaşamaktır. Son üç asırdır dünyaya egemen olan Batı merkezli hayat tasavvurunun en talihsiz sonuçlarından biri de insanı tabiatla kavgaya tutuşturan bir mecraaya sürüklemesidir.

İnsanın muhtaç olduğu her şeyle ilişkisini kendi iradesi ve tercihleri belirleyecek, muhtaç olduğu değerlere bilinç ve sorumluluk duygusuyla yaklaştığında kazanan yine kendisi olacaktır.

Elbette, kimseye muhtaç olmamak adına dile getirilen dualar ve yaklaşımlar, insanın varoluşsal ilişkisi olduğu değerlerden uzaklaşmasını, onları ötelemesini, onlara kayıtsız kalmasını değil sahip olduğu imkânları en iyi şekilde kullanma çabasını, emeği ve gayreti ile hayatını devam ettirme mücadelesini ve özellikle onur ve haysiyetini incitecek bir muameleye maruz kalmama idealini ifade etmektedir.

Sonuç olarak insan muhtaç oluşunu göz ardı ederek haddi aşar ve azgınlaşır. Kendini üstün görür, kibir ve gurura kapılır. Oysa insan muhtaçtır ve kendini müstağni gören insan kaybedişinin en açık ve hazin hikâyesinin içine düşecektir. Öyleyse şimdi A'lak suresinin altıncı ve yedinci ayetlerini tefekkür etmenin tam zamanıdır.

YOLCU OLMAK

zekiye kahraman

Gecenin bir yarısıydı; ben uykuyu değil uyku beni terk etmişti. Gözümü sıkıca yumdum, yorganı başıma çektim yeniden uyumayı denedim fakat olmadı. İstemeye istemeye yatağı terk ettim. Sık sık olmasa da ara sıra bunu yaşadığım olurdu. Bu gece de onlardan biriydi.

Üçte ikisi geçmiş olan geceye bu sessizlik çok yakışıyordu. Bir müddet yağmurun sesini dinledim. Yeryüzünün tüm tozunun, kirini alıp götürüyordu yağmur. Kimsesiz sokaklar ve kaldırımlar pırıl pırıldı. Sokaklar sessizliğin ve huzurun en güzel anını yaşıyordu ve ben madem uyanıktım bu gece, yağmurda yürüyüşe, yolculuğa çıkmak istedim.

Bu dünyada herkes gibi ben de bir yolcuydum. Her yolcu gibi benim de görevlerim vardı. Bu sorumluluk bilinciyle çıktım yola. Önümde sonunu göremediğim yollar vardı. Yolun başındaydım ama nereye gideceğimi bilmeden bu yolu yryemezdim. Durup düşündüm; sırtımda antam ve içinde kullanabileceğim kadar malzemem vardı.

Yola çıktığımda herkes gibi ben de yalnızdım. Zaman zaman yol arkadaşlarım oldu. Yorulduğmda durup dinlendim. Sık sık kendime yolcu olduğm hatırlattım. Yol arkadaşlarım sık sık olmasa da değişebiliyordu. Sağımdan solumdan geçip gidenler vardı. Kimi selam verip hâl hatır sorar kimileri de acelesi varmış gibi geçip giderdi. Bazen de mola yerlerinde uzun uzadıya muhabbetlerimiz olurdu.

Bir mola yerinde dinleniyorken çocuklar gördüm, hepsi birbirinden masum ve bir o kadar da heyecanlıydı. Bir grup çelik çomak oynuyordu, bir başka grup dokuz kiremit, daha başkaları yakalamaca oynarken kendilerinden geçmişlerdi. Anı bütün bedenleriyle yaşıyorlardı. Oyunun kazananı ve kaybedeni yoktu. Ekmek dilimlerine salça sürmüş bir teyze bunları çocuklara ikram etti. Belki içlerinde kendi çocuğu da vardı. Oturarak yiyin, dedi ve oradan uzaklaştı. Karanlığa kadar oynamaya devam eden çocuklar babalarıyla yollarda karşılaşmanın telaşındaydılar. Mutlulukları yüzlerinden, yorgunlukları da bedenlerinden akıyordu.

İleride bir gurup daha gördüm; ellerinde birer kara kutu birbirlerine bile bakmadan öylece kafaları önlerinde, duruyorlardı. Bütün bedenleri hırstan katılmış, birbirlerine çok yakın fakat kendilerini bile görmeyen ve duymayan çocuklardı bunlar. Bu çocuklar hangi zamanın çocukları diye düşündüm. Bir kutu sayesinde kendi yalnızlıklarıyla savaşıyorlardı. Hepsi kazanmak istiyordu. Nasıl ve ne şekilde olursa olsun kazanmak, asla kaybetmemek... Yükleri ağırdı; ne zaman bu hâle gelmişlerdi? Anneleri ve babaları,

kendilerinden arta kalan vakitlerinde olayı çözmeye çalıştılar. Ama çok geç kalmışlardı. Zaman hız almış önlerinden akıp gidiyordu. Z kuşağıymış. Bir isim bulmuşlar. Fakat nereye gideceğini ve nerede duracağını bilmeyen bu çocuklar sindirilmemiş bilgi kalabalığıyla ne yapabiliirdi?

Bu yolculukta küçük dinlencelerin birine kendimizi kaptırmış, zamanın nasıl geçtiğini anlayamamıştık. Bulduğumuz yer yemyeşil, güzel bir vadiydi. Adı gençlik vadisiymiş. Gençlik vadisinde, büyüklü küçüklü mütevazı evler arasında üst üste kondurulmuş çok katlı binalar. Birçoğu normal şartlarda yapılmış, birçoğu hormonlu gibi almış başını gitmiş, büyüdükçe büyümüş. Bu evlerin tel örgüyle çevrilmiş bahçesinde gidip geleni, girip çıkanı not alan bekçiler. Sonra biz, sohbet muhabbet, çoluk çocuk, konu komşu, hısım akraba bir oluvermişiz. Kendimizi yaşananlara kaptırmış ve unutmuşuz. Verilmiş sözlerle çıkmıştık yola oysa yolcu olduğumuzu unutmayacaktık...

Hırçın bir rüzgâr, bir sağdan bir soldan esti gürlledi. Fark ettiğimizde çok geç olmuştu. Ne olduğumuzu anlayamadık. Toparlanmaya çalıştık; rüzgârın uğultusu bizi dağılmışlığı-

mızda tutsak etti. Göğü ikna etmiş ki kapkara bulutlar, üstümüzde bir sağa bir sola gidip geliyorlardı. İşareti alan gök gürlledi ve yer sarıldı. Yağmur geceye fısıldadı. Gece konuğunu en güzel şekilde ağırladı. Evlerin pencereleri sıkı sıkı kapandı. Anneler affedildi ve çocuklar doğdu. Bu yağmurlu gece bir daha unutulmadı.

Sabaha karşı gün doğarken hiçbir şey olmamış gibiydi, açıldı pencereler. Ben hâlâ bir yolcuydum ve tanıdığım, tanımadığım herkes... Bu yolculukta önden gidenler ve geride kalanlar vardı. Yükünü taşıyamayıp yollarda kalanlar ve arkada daha gelecek olanlar vardı. İyilik ve kötülük aynı dünyanın kalabalığıydı fakat yürüdükleri yollar farklıydı. Her yolcunun kendi tercihiydi; kimileri rüzgâr esse bırakır kendini oradan oraya savrulur kimileri de yağmurla ıslanır, karda paklanır ve menzile öyle ulaşırdı. Unuttuklarımı bir kez daha aklıma ve kalbime iyice yerleştirdim ve yolculuğuma öyle devam ettim.

EYYAM-I BAHUR

selim erdoğan

Ağustos ayının son günleri. Bugünlerde öyle bir cehennem sıcaklığı yaşanıyor ki tarifi zor. Yaprakları dahi kıpırdamayan salkım söğütü işe yaramaz gölgesi altında, avuç içlerim yere gelecek şekilde ellerimi kenetlemiş üst kısmına da çenemi yerleştirmiş gözlerimi kısarak doğru yönüne doğru boylu boyunca yüzüstü uzanmışım çayırdaki. İkinci sonrası katarının sanki bir hartlap bıçakla ikiye böldüğü kasabamızın sisli batı yakasında doğmuşum ben. Hemen her gün ibadet yapıyor gibi bir huşu içerisinde yerine getirdiğim bir ritüele dönüştü bu tren karşılaşması.

Ağustos ayının son günleri. Buğday tarlasının hemen bitiminde, tren raylarının yirmi adım kadar gerisinde bir yerde uzanmışım çayıra. Tren istasyonu az ötede. Her gün ikinci sonrası 16:45'te görkemli bir şekilde gelip geçecek o meşhur katarı bekliyorum. Buharlı şimendiferin hemen ardında iki yolcu vagonu onun ardında ise onlarca yük vagonu olan o katarı. Uçsuz bucaksız ovada başaklardan başlayarak göğe yükselen kırmızı sarı umutlarla birlikte. İçerimde yükselen o umutlar, umutlar.

Ağustos ayının son günleri. Annemin iç geçirerek sık sık anlattığı gibi;

kafasını kabuğundan çıkarıp koca ovaya yaslanan kaplumbağalar trenin ufukta belirmesine birkaç dakika kala pusar, kafalarını içeri sokarmış, ardından da sarıasma kuşları bir gürültü ile topluca havalanıp yaklaşan tren vagonlarına yönelirmiş, bana düşense kalp çarpıntısı eşliğinde izlemek olurmuş olan biteni. Şimdi ya da daha sonra ne gelen olacak kasabamıza ne de giden oysa. Vagonların pencerelerine birikmiş, argın ve meraklı gözlerle etrafa bakan yolcuların yüzlerinde ne görebildiysem onları toplamakla yetinir dönermişim eve. Böyle işte.

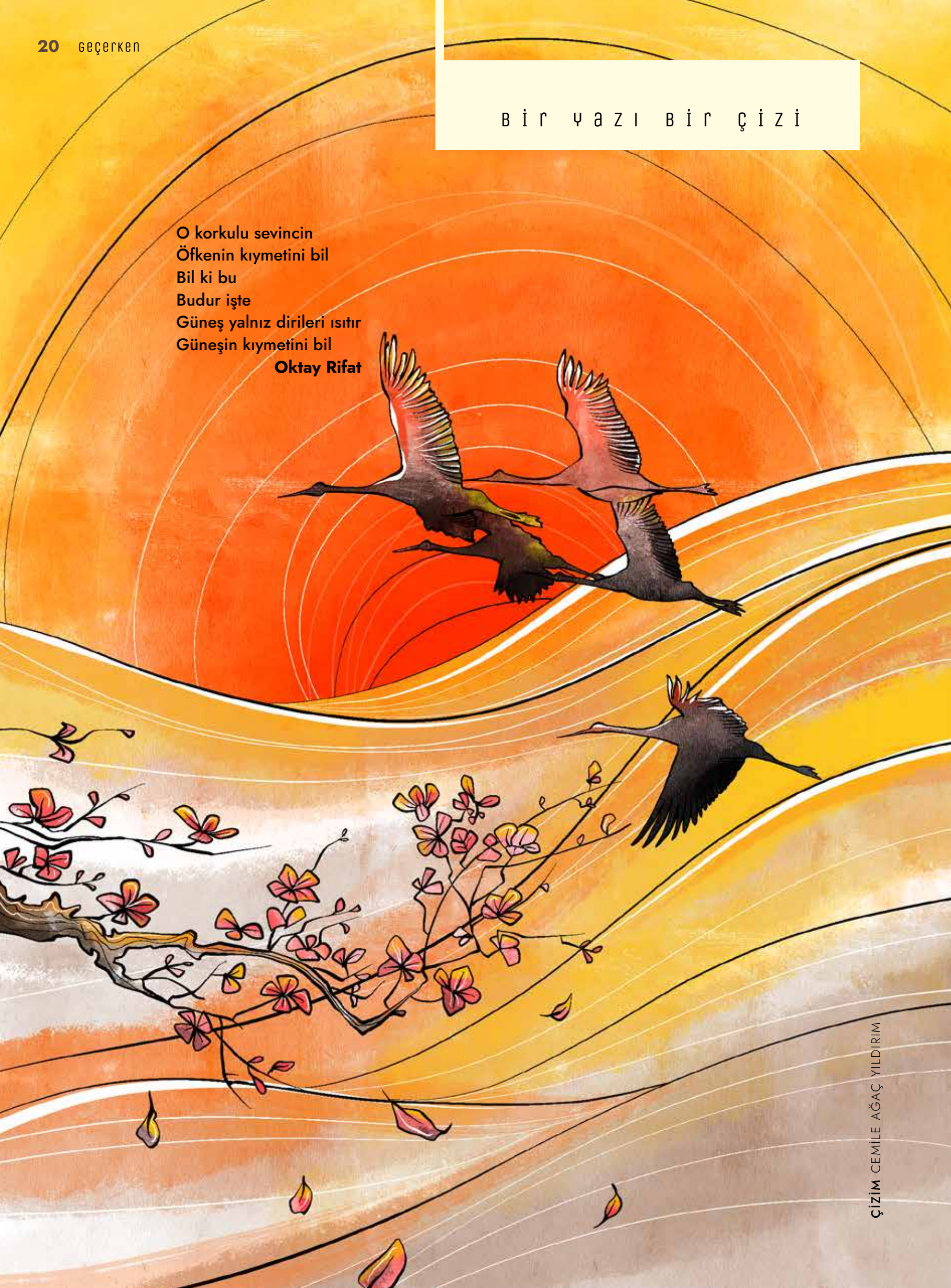
Ağustos ayının son günleri. Şayet uyuyakalmazsam birazdan sıcak havanın kıvrılarak yükseldiği şu parlayan raylardan kulağıma gelen, kolay kolay kimsenin işitemeyeceği bir uğultunun ardından gözlerimin fal taşı gibi açılacağı o anı yaşamak üzere tetikte bekliyorum şimdi... Ta uzakta farları yanan koca kara gövde ile ardındaki vagonlar yaklaştıkça yaklaşır, yaklaşır ve tam yanımdan geçerken makinist kendini izleyenler için bir hamleyle göğü delen düdüğe asılır gösterişle. Ardından metalik fren sesleri, ardından birbirinin üzerine yığılarak duran o vagonlar. İçerimde vagonlar, vagonlar.

Ağustos ayının son günleri. Buğday tarlasının hemen bitiminde, tren raylarının yirmi adım kadar gerisinde bir yerde çayırın üzerindeyim. Vagon pencerelerinde gördüğüm hiçbir yüzü bir daha görememek üzere ayrılacağım istasyonda gün boyu devam edecek sessizliğin eli kulağında. Dönüş başlıyor. A ha şimdi. Bilinmedik şey yok ki buralarda. Uzandığım yerden kalkıp üstümü başımı ellerimle çırparak temizleyip evin yolunu tutarım, arkamda olan bitenden, gelen geçen vagonlardan habersiz göklere yükselen sesler karşısında kılını kıpırdatmayan kediler, köpekler sünepe sünepe dolaşırlarken.

*ağustos ayının son günleri
arkamda uçsuz bucaksız
sarı buğday başakları
içerimde arşa yükselen
umutlar umutlar*

B İ R   a Z I B İ R  İ Z İ

O korkulu sevincin
Öfkenin kıymetini bil
Bil ki bu
Budur i te
G ne  yalnız dirileri ısıtır
Güneşin kıymetini bil
Oktay Rifat

“Yazının beni yalnızlaştırmadığı kesin ama kendi sesimi, söylediğim şarkıyı duyamayacağım kadar kalabalıklaştırmadığı da şükre sebep bir gerçek.”

SAFİYE GÖLBAŞI

Sebebi hiçbir zaman tam olarak bilinemese de bazı anlar sadece bizim içimizde bir kıpırtı başlatır, bazı kokular yalnızca bizi alıp götürür geçmişin tozlu sayfalarının arasında dolaştırır, bazı hâller başkalarına değil de özellikle bize dokunur, bazı kelimeler yalnızca bizim içimizde yankılanıp durur. Bizi birbirimizden ayıran ve hayatımızı bizim kılan şey işte bu bize özgü anlar, kokular, hâller ve kelimelerdir.

Bana kalırsa Safiye Gölbaşı için bu kelime “gitmek”tir. Gitmek kokusu, gitmek hâli, gitme anları... Gitmek ne görkemli kelimeydi benim için, yola çıkmak ne güzel fikirdi, dalıp

giderdim uzaklara, der örneğin kahramanlarından biri. İki yanı ağaçlı bir yolda, elinde tahta bavulıyla rüzgârlı bir havada, eteğini savura savura uzaklara giden bir kız hayal eder hep. O kız, bütün yitiklerini o yolun uzunluğunda bulmak ister gibi tahta bavuluyla o neşeli, o geniş sofrada olduğu hâlde kök salamamış bir Tuba ağacı gibi yersiz yurtsuz ve tepetaklak durarak bütün öykülerin içinden geçer gider sanki.

Bu sayımızda, öykü yolculuğunu “yazmasaydım evimi bulamazdım” diyerek anlatan Safiye Gölbaşı’nın yaza yaza bulduğu o “eve” misafir olduk..

SÖYLEŞİ
SÜMEYYE ÖZGEN

📷 safiyegolbasi 📷 safiye_golbasi

Bir ip cambazı var bir ykünüzde ve kendini bildi bileli boy-nunda asılı bir levha hissediyor: Kimsem yok. Ama artık ip boy-nunu kesiyor, taşımak istemiyor onu. Sonra bir gün bir gazeteci geliyor onunla sohbet ediyor. Anlatıcı orada diyor ki: "...sesi-nin kulağına alınışından büyü-lenerek günler boyu konuştu konuştu. (...) Konuştukça bir ocuk doğurmuştu âdeta. (...) Nihayet yalnız değildi. Kimsesi vardı. Bir çocuğu, bir umudu, bir ihtimali, yeni bir sayfası..." Kendi sesini duymak, elinden tutacak birini yine kendi içinde bulmak. Ne dersiniz, bu doğum Safiye Gölbaşı'nın hayatında öykü ile gerçekleşmiş olabilir mi?

Yıllar yıllar önce okuduğum bir romanda -maalesef adını hatırlayamıyorum- yatağā mahkûm hasta bir genç kız vardı. Herkesten gizli bir kitap yazıyor, yazdığı sayfaları yastığının altında saklıyordu. Nihayet bir gün bitirdi. Artık başkalarıyla paylaşabilirdi. Yazar o anı şöyle anlatıyordu: "Yastığının altından bir tomar kâğıt çıkardı. İnci gibi yazısıyla hasta yattığı bu süre içinde tastamam bir kitap yazmıştı." O gün bugündür, yastığın altından kitap hacminde ve değerinde bir tomar kâğıt çıkarmak, kendini kendinden doğurmaya, özünü bulmaya, kendinden rızaya dair bir imge olarak yer etti bende. O kızcağıza özendim. Onun bir tomar kâğıtla o doğumu gerçekleştirmesi gibi ben de bekledim; bir gün, sözünü ettiğiniz yküm "İp"teki cambazın gazeteciyle konuşa konuşa kendini doğurması gibi bir şey yaşamayı. Ama samimiyetle itiraf etmem gerekirse o sükûnet ve barış ufkuna henüz varamadım. Pek özendiğim o ruh hâlini bir türlü yakalayama-

dım. Yastığımın altından şimdiye dek üç kitap yani üç tomar kâğıt çıktı ama o "bir tomar kâğıt" hâlâ çıkmadı. Bir gün çıkacak mı, nasıl çıkacak, açıkçası bilmiyorum.

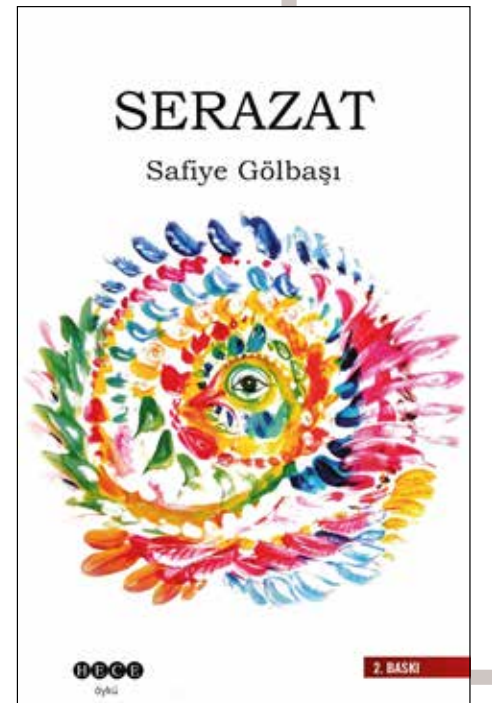
Yazmasaydım evimi bulamazdım, diyorsunuz bir yerde. Yazarak bulduğunuz ya da vardığınız o "ev"e dair neler söylersiniz?

Çocukluğumdan beri yeryüzünde bir yolcudan daha fazlası, bir yabancı gibiydim. Yapabileceğim, yapmam beklenen hiçbir şey üstüme olmuyordu sanki hep sıkıntı ve arayış hâlindeydim. Bu hâlim dünyaya alışmama, onunla uyum içinde hareket etmeme, bulunduğum yere ait hissetmeme mani oluyordu. Ama yıllar içinde, yazdıkça, hayatla aramdaki uyumsuzluğun bu yazma vakitlerinde yatıştığını gördüm. Yazmak, kendimi yadırgamadığım bir işti, benimsediğim, elime yakıştırdığım, garipsemediğim bir iş. Kendime yazarak bir yer açtım, hem kendi hayatımda hem başka hayatlarda. Açtığım yeri sevdim. Bu yüzden evimi buldum dedim. Zira ev, içinde yadırganmadığımız, güvende olduğumuz, orada olmamızın doğal karşılandığı hatta orada olmamızın arzu edildiği en azından böyle olması gereken bir mekân. Bu tanımın benim için tam karşılığı ise kuşkusuz yazmak.

Yazmak Safiye Gölbaşı'nı kalabalıklaştıran bir süreç midir yoksa yalnızlaştıran bir süreç mi?

Hayatımın bir döneminde saf bir edebiyat coşkusu içindeydim. Öyküler, denemeler, inceleme yazıları yazıyor onları Antalya'dan Ankara'ya, Halise Çiftçi yönetimindeki *Turuncu* dergisine gönderiyordum.

Yazılarım dergide yayımlanıyor, ben kelimelerimi resimlerle süslenmiş matbu bir şekilde görmekten sevinç duyuyor, dergiyi anneme gösteriyor, daha sonra yürüyüşe çıkıp yazacağım yeni yazı hakkındaki düşünüyordum. Sanki *Turuncu* dergisi kalemim rengini bulsun diye benim için özel olarak hazırlanmış bir atölyeydi. Ustam bizatihi yazının kendisiydi. Zira hemen hemen hiç geri dönüş almıyor, takdir ya da tenkit duymuyordum. Tam olarak kendi kendimeydim. Kurduğum edebî cümlelerin, yaptığım kurgu oyunlarının, orijinal tespitlerimin, anlattığım hikâyelerin, onların yavaş yavaş biriken varlıklarından yayılan mutluluğun bana yettiği bu süreç, bu kalabalık yalnızlığım tam on yıl sürdü. On yıl boyunca bir sokağın ortasında gözlerim kapalı şarkı söyledim âdeta. Sonra bir gün, ilk kitabım *Serazat* çıktı Gözlerimi açtım, baktım ki iki elin parmakları sayısınca da olsa etrafımda insanlar var. Ne güzel

söyledin yine söyle diyen insanlar, yazmasaydım tanıyamayacağım insanlar; okurlar ve yazar dostlar. Velhasıl yazının beni yalnızlaştırmadığı kesin ama kendi sesimi, söylediğim şarkıyı duyamayacağım kadar kalabalıklaştırmadığı da şükre sebep bir gerçek.

Öykü dünyanızda dikkat çekmeyen, “sahnenin” ya da “hayatın akışı”nın dışında kalmış, “..insanlardan kaçıp kendi içime kıvrılmaktan ötürü bir salyangozdan farksızım.” diyen karakterler var. Seyircisiz kitabının adı da bu anlamda çok manidar. Peki, seyretme ve seyredilme arzusunun çılgınca bir ihtiyaca dönüştüğü bu çağda, seyircisizlik sizce bir özgürlük mü yoksa mahrumiyet mi?

Aksi iddia edilir ama insanoğlu, üzerine dikilmiş kem gözlerden hoşnut olur. Kendisine nazar değmiş olma ihtimali pek çok insana

gizli ve ölçsüz bir haz verir. Bana/çocuğuma/işime/evime/mutluluğuma/çalışkanlığuma/becerikliliğime vs. nazar deydirdiler, cümlesinde açık bir övünme bir büyükleme vardır. Velhasıl hasetle dahi olsa nazara maruz kalmayı da göze alarak hiçbir fasıla olmadan biteviye bakılma, seyredilme, takip edilme, alkışlanma isteği bugün evet çılgınlık hâlini almış durumda. Yani bakıştaki niyet önemini yitirdi. Bakışın mahiyeti gitti yalnız adı kaldı.

Sosyal medyada görünür olmak için hiçbir kıstasa ihtiyaç yok mesela. Güzel olmak, zeki olmak, yetenekli olmak, bir değer üretiyor olmak, söylenecek bir sözün olması gerekmez; bir insanın var olması, diğer insanlara bana bakın demesi için yeterli. Sahiden bakan birileri var mı peki? Bir yazar dostum artık seyirci yok çünkü herkes sahnede demişti bir gün, haklı. Kimse kimseyi görmüyor çünkü herkes kendisiyle ve “içerik üretmek”le meşgul. Buradan bakınca seyircisizlik tam bir özgürlük hatta güç. Seyredilmeye ihtiyaç duymamak, ilgiden müstağni olmak ulu bir ufuk.

Ancak insanın varlığına tanıklık eden, özüne, hakikatine samimi-yetle bakan, onu gören insanların varlığı hatta özlerine bakacağı, varlıklarına neşeyle tanıklık edeceği insanların etrafında olması da insan için bir ihtiyaç. Ben öykülerimde bu gerçek ihtiyaca dikkat çekmek muradındayım. İnsanın hep ama hep görülme, murakabe edilme isteğine ve dolayısıyla bu ihtiyacı tam olarak karşılayabilecek, bütün yolların oraya çıktığı yegâne “adres”e aslında. Tabii bunu doğrudan yapamadığım, söyleyemedi-

ğim için hiç değilse kahramanlarım birbirlerine şöyle desinler istiyorum; seni görüyorum, buradasın, seni anlıyorum, sana hak veriyorum, seni seviyorum, iyi ki varsın.

“Tuba ve Kökleri” öykünüzde anlatı dünyanızın anlamsal arka planında da varlığı yoğun olarak hissedilen bir imge var: Tuba ağacı. Bu ağaç imgesi sizde neden bu kadar canlı bir şekilde yaşıyor? Ya da kendinizi neden bu ağaca yakın hissediyorsunuz?

Bir keresinde bir psikodrama oturumuna katılmıştım. Oturumu yöneten psikiyatr, karşımdaki katılımcıdan bir heykel yapmamı istemişti. Bir an düşündükten sonra o uzun boylu hanımdan yüksek bir tepenin üstünde, kökleriyle sıkıca toprağa tutunmuş küçük, yalnız ama canlı bir ağaç yapmıştım. Ve işte özgürlük bu demişim, içimden. “Heykel”imi beğenmişim. Yönetici psikiyatr, uzun boylu hanıma bir ağaca dönüşmenin kendisini nasıl hissettirdiğini sorduğunda ise o hanım çok sıkıldığını söylemiş, sınırlandırıldığını hissettiğini ve bundan doğal olarak hoşlanmadığını ifade etmişti. Bu cevap beni çok şaşırtmıştı. Çünkü ben, söylediğim gibi küçük bir ağaca dönüşmekle ilgili tamamen zıt duygular/düşünceler içindeydim.

Şimdi sizin sorunuzla beraber bütün açığa çıktı ki ben o psikodrama oturumunda birkaç dakikalığına da olsa Tuba ağacımı, yalnızlık hatta tutsaklık pahasına yere, toprağa sabitlemek istemişim. Böylelikle normalleşecek, özgürleşecektim.

Evet, belki doğduğum topraklardan çok uzaklarda büyüdüğüm için

“

Kalbinizi tüm yaralarıyla Allah’a vererseniz, Allah yaraları saranların en hayırlısıdır.

belki kalabalık bir ailenin en küçüğü olduğum için belki de ruhumda o ilk ayrılığa dair minik bir hatıra kırıntısı kaldığı için kendimi bir Tuba ağacı gibi hissediyorum. Ve yakaladığım ilk fırsatta kendimi bir yere sabitlemeye çalışıyorum. Ama bir Tuba ağacıysanız bunun hiçbir zaman gerçekleşmeyeceğini, eğer gerçekleşirse bu sefer sizin artık siz olamayacağınızı da bilirsiniz. Velhasıl Tuba olmak bir tercih değildir, insan kendisini öyle bulur ve galiba biraz da bunun için yazar, çizer, çalar, söyler...

Bütün öykülerinizi okuduktan sonra zihnimde şöyle bir sahne kaldı: Bir kız var. İki yanı ağaçlı bir yolda elinde tahta bavuluyla, rüzgârlı bir havada eteğini savura savura uzaklara giden bir kız. Herhangi bir mekâna sığamayan, köklerinden yoksun, yerleşik olamamanın huzursuzluğu içinde kaybettiklerini uzaklarda bulma umu-duyla yola çıkan genç bir kız. Bu kızın yersiz yurtsuzluk hissi yalnızca dünyada olmakla mı ilgili? Yolculuğun, gitmenin ya da yerleşik olamama hissinin sizdeki izlerine, izlenimlerine dair neler söylersiniz?

O kız gerçekten var. Onu görmüş olmanız beni sevindirdi, var olun. Sorunuza dönecek olursak beni en hızlı şekilde yakalayan ve aynı hızla vuran en büyük kelime ayrılıktır. Çocukken, Yeşilçam filmlerindeki melodramatik ayrılık sahnelerinde çok gözyaşı döker bu yüzden bolca alaya alınırdım. İki kişinin ayrılması hele de istemeden özleme, acıya gebe bir şekilde ayrılması içimi pare pare ederdi. Bu duygusal paralanış film bittikten, gözyaşlarımı sildikten sonra beni düşündürdü. Elbette hayatımda ayrılıkla

ilgili bir şube olduğunun farkındaydım. Ben henüz iki yaşındayken, ilk tayinimizin çıkmasıyla birlikte anneannemden ayrılmamla başlayan ayrılık silsilesi beni hemen her yaşımda bulmuştu. Ancak yine de ayrılıklar karşısında duyduğum bu hassasiyette bir aşırılık hissediyor ama buna bir anlam veremiyordum ta ki bu hâlime *Mesnevi-i Şerif*'in açılış cümlesinin aynasından bakana kadar: “Şu Ney’in neler söylediğini can kulağıyla dinle, o ayrılıklardan şikâyet etmede.” O zaman bir ihtimal belirdi zihnimde. Belki de dedim, olur ya, ruhumda kalubeladan bir hatıra kırıntısı, bir anı damlası kaldı. Yeryüzünde, bu dünyada yaşadığım hatta bizzat yaşamayıp tanık olduğum her ayrılıkla birlikte işte o ilk ayrılık ve kavuşma arzusu yeniden alevleniyor, hissettiğim bu acı ondan.

Bu yıl itibarıyla kırk yaşına geldim ama hiçbir zaman “Fevkalade memnumun dünyaya geldiğıme.” cümlesinin imlediğı o memnuniyeti, o yerleşiklik duygusunu içimde bulamadım. O kız, elinde bavulıyla rüzgârlı bir yolda hep gitmek istedi, gitmek gitmek gitmek... Bazen gitti, gidemediğinde gitmeyi düşleyerek sükûnet buldu: “Kaçacaktım ya da kaçmayı kuruyordum hiç değılse.” dedi sık sık.

Belki bir gün fiziken bir yere gitmesi gerekmediğini de anlayacaktır ya da aradığı menzile yürüyerek ulaşamayacağını, umarım.

Marcel Proust bir gün madlen kekini ıhlamuruna batırır ve ortaya çıkan koku onu çocukluğuna götürür. Edebiyat dünyasında muhteşem bir eser olarak karşılık bulan bu büyüü anı ifade eden koku hafızası, “Proust etkisi” olarak bilinir.

Memleket kokusu, şehirlerin, evlerin, nergislerin kokusu... Acıdan öldürebilir bence kokular insanı, diyen biri olarak size kokuların nasıl bir gücünün olduğunu sorsam?

Kokudan kaçamazsınız. Kokuyu hazırlanamazsınız. Kokuyu aklınızdan ıkaramazsınız. Kokuyu taklit edemezsiniz. Bir kokuyu yoktan var edemezsiniz. Kokuyu yakalayamazsınız. Kokuyu saklayamazsınız. Kokular bağıra bağıra konuşur siz sadece dinlersiniz. Burası çok pis derler mesela, burası tertemiz, burası yabancı, burası çok güzel, burası çok güzel ama tehlikeli, burası güvenli, burası iştah açıcı, burası dinginlik veriyor, burada birisi varmış biz yok iken... Koku-nun muhatabı beyindir. Ona ulaşır, onu canlandırır, orada işlenir, saklanır, oraya bir şeyler saklar. Bir gün ortaya çıkarır sakladıklarını,

yerle yeksan eder insanı. Sanılan-
dan güçlüdür kokular evet, insanı
öldürecek kadar hem de.

**Özlenen anne, kaybedilen
anne, kalabalık da olsalar ço-
cuklarının hepsine yetmeye çalı-
şan ya da çocuğuna uzaklaşmış
anne. Öykülerinizin yolu mutla-
ka “anne” imgesinin yakınından
ya da uzağından geçiyor. Bize
“anne”yi anlatır mısınız?**

Anne, varlığımızın en makul gerek-
çesidir malum. Doğuran, besleyen,
koruyan, sakındıran, merhamet
eden, affeden, güçlü bir varlık
anne. Kişiye, hayatla ilgili ama
en çok da Allah hakkında; hayat
ve Allah karşısındaki konumuyla
alakalı bir fikir veriyor annenin
varlığı. Ben vites büyüterek, Allah’a
giden yollardan birinin de anne-
den (biraz da babadan) geçtiğine
inandığımı söyleyeceğim. Yani

Mevla’ya “Leyla”dan değil an-
neden gidildiği kanaatindeyim.
Velhasıl anne mühim, annelik mü-
him, annemizle kurduğumuz ilişki,
evladımızla kurduğumuz ilişki çok
çok mühim. Bugün çoğu kadın
hâlihazırda anne olduğu hâlde
annelik yapmaktan kaçınıyor, korku-
yor. Evladını yetiştirmek için kendi
öz kaynaklarını kontrol etmeden,
Allah’a dayanmadan, çığlık çığlığa
yardım istiyor başka insanlardan.
Hâlbuki ruhun tekâmül etmesi için
ne büyük bir fırsattır anne olmak,
ne büyük nimettir. Şükrü hak ettiği
hâlde maalesef şikâyetle konu
oluyor.

**Öykülerinizden birini çocuk-
luğunuza yazdığınız, “canım
çocukluğum”, diye başlayan bir
mektupla bitiriyorsunuz. Bu
mektup bana bir şairin “Dün-
yaya bir kez çocukken bakarız
gerisi hatıradır” dizesini hatır-
lattı. Peki, yazdıklarınız nasıl
bir çocukluğun ya da geçmişin
öyküleri?**

Kendimi tanıtırken, çoğu zaman
söze kalabalık bir ailenin en küçük
çocuğu olduğumu söyleyerek
başlıyorum. Ben galiba kendimi ilk
kez bir “kardeş” olarak kardeşleri-
min içinde gördüm. Varlığım ilkin
mesela bir evlat, arkadaş, torun,
öğrenci vs. olarak değil de “en
küçük kardeş” olarak anlam buldu
benim için. Uzun bir süre de öyle
kaldı. En küçük kardeş olmak,
sevgi ve ilgi görmenin yanı sıra et-
rafınızda pek çok şey olup biterken
kimsenin size bir şey anlatmaması
demek aynı zamanda. Belki bu
sebepten çocukluğum, gençliğim
insanları ve olayları anlamaya
çalışmakla geçti. Kendi sesimi hep
zar zor duydum. Diğerine dikkat
kesilmiş, kendisini de diğerinin
gözünde arayan, biraz kederli

biraz öfkeli ama en çok ve ölesiye
hayalperest bir çocuktum. Her an
her şeyin olabileceğine dair şeksiz
bir inancım vardı. Kederim böyle
dağılırdı. Sonra müftü babamın
tayini çıkar ben sırtımda tuz çuva-
lıyla “Bir Şehirle Vedalaşıp Yeni
Bir Şehre Alışmak” isimli dağa bir
kere daha tırmanmaya çalışırdım.
Velhasıl geçmişime bakınca kendi-
mi kardeşlerimin arasında ürkekçe
dururken, bir şehirden bir şehre
mahzunca göç ederken ama -belki
de neyse ki- hep bir hayal âleminin
içinde görüyorum.

**Son olarak size bazı kelimeler
versem ve aklınıza gelen ilk
çağrışımınızı sorsam..**

Dostoyevski: İç sesim.

Ev: Duvar, merak, hikâye. (Müm-
kün olsa “duvarlar” olmasa, her
gün rastgele bir iki eve girip
evlerin içine bakmak, evdekilerle
sohbet etmek, eşyaları dinlemek
isterdim.)

Hayal: Kutsal bir imkân. (Bir gün
şöyle bir iddiada bulunmuştum:
Allah’ın mahiyetini ancak hayal
kurabilen insanlar idrak eder.
Aynı iddiamı hâlen sürdürüyorum.
Hayal, Allah’ı anlamak için kişiye
lazım gelen cevherdir. Bu yüzden
kutsaldır.)

Savaş: Adap ve ahlak.

Sekiz: Kardeşlerim.

Evlat: Peygamberler (Hz. Zeke-
riya, Hz. İbrahim, Hz. Yakup) ve
duaları.

“

**...kimin sesi kimin
gövdesine neden
saplı? Kendi
sesiyle kendisini
en çok kim
yaraladı?**

KUYUDAKİ ŞÖVALYE

esra kili tred

Sabah oluyordu. Her gün. Bir ulak aydınlığın mavi tozlarını gecenin üstüne serperken, insanlar bir sabahın elinden tutmak için uyanmayı seçiyorlardı, uyanmayı ve gözlerini açmayı. Oysa o, ellerine doğan karanlık sabahlarla bir başlangıcı anlamaya çalışıyordu. Gözlerini açmadan. Dinleyerek. Sezerek. Hissederek. Epeydir böyleydi. Gözlerini açıp kapamasıyla fark edebileceği bir gün döngüsü yaşamıyordu artık. Göz kapakları zifiri karanlığa çekilip açılan bir perde gibi kımıldıyordu sadece. Bu karanlık, zamanla içine yığılan irili ufaklı kuyuların mirasıydı ona. Birleşip onun için daha büyük bir kuyu inşa etmişler, bir karanlığı kenarından çekiştire çekiştire büyütmüşler ve onu ayaklarından kavrayıp usul usul aşağıya çekmişlerdi.

İnsan gözlerindeki ışığı kaybedince terk edilmiş bir evin ışığı kapatılan son odasındaki o hüznü taşımaya başlıyordu içinde. Dağılan bir şenliğin ardından sönen lambalar, eski bir yaşı uğurlarken üflenlen mumlar, yüzlerdeki ışıltıların kaybolduğu fotoğraflar... Hepsi aydınlığın bitimsizliğine aldanan insana geçip gidenlerin, göçüp gidenlerin, yaşanmayıp yanından geçilenlerin karanlığını hatırlatıyorlardı. Hatırlıyordu. İliklere kadar. Hatırladıkça geçmiş reddediyor, âni eskitiyor, geleceği bir sisin ardına hapsediyordu. Zaman-sızlığın ateşi harlanıyordu durmadan. Elleri bir karanlığın kurumla-

rı bulaşıyordu. Gövdesi o ateşin içine fırlattığı hayallerinin, geleceğinin ve ertelenmiş onca şeyin küllerine bulanıyordu baştan ayağa. Silkelendikçe kül zerrelere dağılıyor, havalanıyor, uçuşuyor, kuyunun ağzında birikiyordu.

Bir sabah serinliği değişiyordu tenine. Sabah oluyordu. Devinim sürüyordu. Güneş göz kapaklarına o billur aydınlığını değdirmese de kendini ona duyurmak için çırpınan bir hayat akıyordu dışarıda. Kumruların diline sabah ezanından ince sesler düşüyordu, yeni bir gün saba makamıyla terennüm ediyordu hayat radyosundan, taze ekmek kokuları kuşatmaya başlıyordu şehri, babaların dağ gibi gövdeleri o ekmeklerin kokusu için telaşlanıyor, mutfakta tıkırdayan annelerin eteklerindeki çiçek kokuları taze çay kokularıyla harmanlanıyor, rüzgâr dağlardan devşirdiği binbir çiçeğin kokusunu getiriyor, çocuk cıvıltıları göğü dolduruyordu. Gökten güneşe bulanmış mavi bir huzme damlıyordu yatağına. Kirpiklerinde biriken rüya kırıntıları beyaz sabun kokulu yastığına dökülüyordu. Hayat ısrarla "Buradayım!" diyordu ona. "Buradayım. Kaldır başını. Hayata açılan bir oyuk bul kendine. O taş duvarlardan çek gözlerini. Yukarıya bak. Bak..."

Ama onun yukarıya bakmaya cesareti yoktu. Çünkü bakınca göremekten, gözlerinin içinin metruk

bir ev gibi sessizleşmesinden korkuyordu. Öyle alışmıştı ki bu kuyuya. Boynunu öyle çok gömmüştü ki içine. Göğsüne öyle çok bastırmıştı ki bu karanlığı. Bir kabullenişin sık sularından çıkmanın, bir alışkanlığın ağır yorganını üzerinden atmanın, bir kuyuya meydan okumanın yürek kabartan o cesur tınısını duymıyordu içinde. Bir ışık demetinin, içindeki sayısız ayak izine, binlerce yaşanmamışlığa, onlarca pişmanlığa değip kendini ele vermesinden korkuyordu. Bir sorgu odasında yıllarca kaçtığı benliğiyle karşılaşma düşüncesi ürpertiyordu onu. Bir masada karşılıklı oturmak, kendi gözlerinin içine bakmak; bir kısmı kopmuş, yitirilmiş bir hayatın hesabını sormak bir dağ yerinden oynatmakla aynı zorlukta görünüyordu onun için.

O ışık masanın üstünden sarkan bir lambaya dönüşüp bir tanışıklığı ay-yuka çıkardığında ve bir kuyunun konforlu yatağında gizlenen sipsivri dikenler uzayıp kalbine ulaştığında içinin delik deşik olacağını biliyordu. Dağılacağını da. Çünkü aşağıya yuvarlanan hakikatler etrafa çarpa çarpa, etrafı dağita dağita inerti yere. Kuş tüyleri gibi kondukları bir hayatı gıdıklayıp usulca çekip gitmezlerdi. Her biri bir kaya edasıyla bir oyuga yerleşir, en ufak sarsıntıda kımıldar, şimdi'nin canını acıtırlardı. Yanından geçip giden, kalbini sıyırıp geçen, bazen onu acımasızca ezen bu kayaların karşısında duramı-

yordu. Bir zırhla donanmaya muhtaçtı. Kalbi bir pencerenin önünde, olanlara dur diyecek bir şövalyenin yolunu gözlüyordu. Bilmiyordu. O şövalyenin nerede olduğunu; zırhının nerede, nasıl yapıldığını; ona nasıl ulaşacağını, karanlığa meftun gözleriyle onu nasıl tanıyacağını, bu kuyuya nasıl sarkacağını, inince kendisini kurtarmaya meyyal olup olmayacağını... Bilmiyordu. Sorular, sorular... Kuyunun ağzından binlerce soru işareti yağıyordu üstüne. Kancalar yara bere içinde bırakıyordu yüzünü. Buradan çıkamayacağını biliyordu. Buradan çıkınca onu bulamayacağını da. Kuyuda aramalıydı onu. Didik didik etmeliydi her yeri. Gerekirse taşları yerinden oynatmalıydı. Gerekirse onu karanlığın bağrından söküp çıkarmalıydı. Günlerce aradı, aradı, aradı... Bulamadı. Aradıka ve bulamadıka umutsuzluğa düşüyor, çaresizliğin kollarında uyukluyordu.

Bir gün kuyunun ağzından düşen bir aynayla bölündü uykusu. Ondan kendi görüntüsünü esirgeyen, ona kendini hatırlatacak izleri çok gören kısıkan, sessiz ve sinsî bir aynaydı bu. İçinde bir öfke kabardı. Kendini kendinden esirgeyen, kendini başkaları için lime lime eden, durmadan incinen ve durmadan incitilen hâline acıdı. Aynayı hisimla yere fırlattı. Tuzla buz olan parçalar kalbine sıçradı. Kalbi acıyordu. Bu acı kalbinin varlığını anımsatıyordu ona. İçindeki çizikler unuttuğu kelimeleri fıslıdıyordu kulağına. Bir serinlik du-

yumsuyordu içinde. Bir güç. Bir zırh. Bir kuşanma. Aradığına dönüşüyordu. Bir şövalyeye. Tamamlanıyordu. Sorular yağmaya devam ediyordu üstüne; sorulara nişan almak her birini vurup yok etmek istiyordu. “Bu cevaplar nerede?” diye bağıırken bir soru işareti daha düşüyordu avucunun içine. Sesinin yankısı kuyuda dalga dalga yayılıyor, kendine çarpıyordu. Sesini hatırlamak gülümsetiyordu yüzünü. Tozlu notalar, kırıgn sol anahtarları, yitik ezgiler canlanıyor bir araya gelip içindeki kırık şarkıyı tamir ediyorlardı. Doğduğunda kendisi için bestelenen bir şarkıyı unutmanın acısı, onu yeniden hatırlamanın çocuksu sevincinin içinde eriyip gidiyordu. Çok uzak yollardan gelmiş bu mihman, onda bir aydınlığın özlemini filizlendiriyordu. “Cesaret istiyorum.” diyordu. “Biraz cesaret... Nerede?” Bir soru işareti daha süzülüyordu yere. “Biraz daha cesaret!” diyordu yeniden ve başını cesur bir şövalye olarak havaya kaldırıyor, gözlerini kuyunun ağzına sıkışmış bir özgürlüğe dikiyordu. Karanlığı emmiş yüzüne gök değiyordu, mavilikler bulaşıyordu yanaklarına, evlerin kör odalarındaki ışığa hasret pencerelerin yıllar sonra aydınlığa kavuşması gibi heyecanlanıyordu gözlerinin pervazları. Gözlerinden dökülen damlalar taşların arasına sızıyor tohumlara can suyu veriyor içeklenecek bir kuyuya rahmet oluyorlardı.

İçindeki tutsak cevaplar kelimelere, cümlelere, seslere dönüşüp azat ol-

mak, hayata karışmak, bir nehir gibi taşmak, derdest bir kalbi kurtarmak için ırpınıyorlardı. Ellerini açtı. Kuş tüyünden bir kalem düştü avuçlarına. Küller o kaleme mürekkep oldu, taşlar kâğıt... Saatlerce, günlerce, aylarca yazdı, yazdı, yazdı... Yazdıkça bir merdiven usul usul kendini inşa etmeye başladı. Basamaklar ışığa doğru yükseldi, aydınlığa alışan gözleri renklere hasret bir ışıltıyla gülümsedi. Kalemı bıraktı. Yorgun elleri mahmur kalbini sarmaladı. Yıllarca soruların kancasında kıvranan bedeni usul usul açıldı, doğruldu, bir şövalye gibi dimdik ve cesurca çıktı basamaklardan. Bakıyordu. Görüyordu. Sabah oluyordu. Bir ulak aydınlığın en mavi tonunu üzerine serperken ufukta yaşanmamış bir hayat için el değmemiş bir güneş doğmaya hazırlanıyordu. Bir şövalye karanlığın da aydınlığın da kuyunun da merdivenin de cesaretin de kendi içinde olduğunu bilmenin kıvancıyla bir sabaha doğru yürüyor, başka kuyulara ışık olmaya gidiyordu...

BİR FİLM

Bisiklet Hırsızları

Yönetmenliğini Vittorio De Sica'nın yaptığı *Bisiklet Hırsızları*'nda savaş sonrası yaşanan karışıklığın içerisinde iş bulma çabasında olan bir babanın dramına şahit oluruz. Uzun uğraşlar sonunda bir iş bulan babanın bir bisiklete ihtiyacı vardır. Parasızlıktan bisikletini rehin vermiş olan Antonio'nun, eşinin yardımıyla geri aldığı bisikleti ilk iş günü çalınır ve filmin devamında yer yer umutlanacağımız sahneler olsa da hikâye maalesef hüsrarla biter. Filmde, savaşın ardından toplumun yaşadığı çaresizliğin birey üzerinden anlatımı ve özellikle "baba" karakterinin ön plana çıkarılışındaki özen yadsınamaz. Bununla birlikte bir filmde beklediğimiz görsel başarı, sinematografi imkânlarının kısıtlı olduğu bir dönem filmine kusursuzca yansıtılmıştır. Dönemin İtalya'sını anlamak ve baba-oğul ile birlikte Eski Roma sokaklarında dolaşmak için de *Bisiklet Hırsızları*'nı izlemek kaçırılmaz bir fırsat.

BİR KİTAP

Hadrianus'un Anıları

Roma İmparatoru Hadrianus'un hayatını, Fransız-Amerikalı yazar Marguerite Yourcenar'ın kaleminden okumanın keyfi bambaşka. Yazarın üslubu okuyucuya salt tarihî bir romandan ziyade edebî inceliklerle örülmüş bir eseri okumanın hazzını yaşıyor. Hadrianus'un görkemli hükümdarlığının altında yatan insani vasıflar, yeniden ve bambaşka bir hâlde şekilleniyor. Bu anlatımda insana dair korku, şüphe, arzu, ihtiras gibi pek çok özellik ön plana çıkarılırken yazarın döneme şahitlik etmişçesine gerçekçi anlatımı okurun dikkatinden kaçmıyor. Beni en çok etkileyen Hadrianus'un kendine dair itirafları olmuştur. Onlardan biri şu: "Yüzyıllarca sürececek bir geziye hazırlanan güzel bir gemi gibi donatmıştım dünyayı; insanda, ilahi duyguyu özendirmek için elimden geleni yapmıştım, ancak insan olanı kurban etmemiştim bu uğurda. Mutluluğum ödülüm olmuştur."

ÜÇ TAVSİYE ESRA ÖZDEMİR DEMİRCİ

BİR TABLO

Edward James'in Portresi

Belçikalı gerçeküstücü ressam René Magritte'ye ait pek çok tablo ilgimi çekmiştir ancak içlerinden biri baskın bir şekilde aklımdadır. O tabloda ayna karşısında ayakta duran bir adam yer alır ancak aynada adamın yansımaları değil de aynaya bakarkenki hâlini görürüz. Bununla beraber aynanın önünde durmakta olan kitabın yansıması doğrudur. Yüzü yerine sırtını gördüğümüz şair Edward James, Magritte'nin arkadaşı ve aynı zamanda patronudur. Magritte, aynadaki yansıma üzerinden gerçekliğin sorgulanması gereken yanını öne çıkarır. Baktığımız şeyin gerçekliğinin, göremediğimiz ya da görmek istemediğimiz tarafında olduğunu düşündürür. Tabloda beni etkileyen ise yalnızlığa yapılan vurgudur. İnsan bazen ayna karşısında bile yalnızdır.

PAYLAŞMANIN HAZZI

HİLAL KOÇ HANCI

*Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça
iyiliğe asla erişemezsiniz.
Âl-i İmrân, 3/92*

Birbirini takip eden günler, baharlar, kışlar, başlangıçlar ve bitişler insana bu dünyada hiçbir şeyin mevcut hâliyle kalamayacağını, iniş ve çıkışların hayatın gerçeği olduğunu fısıldar. Yaşanılan bir hayal kırıklığı, kaçıp giden bir fırsat, geleceğe dair tükenen umutlar insanı duygusal yorgunluğa sürüklese de bir yerlerde tutunacak bir dal olduğunu bilmek kalbi teskin eder. Ve insan hayatına anlam katacak daha başka yolları aramaya koyulur. Her insan farklı bir yol tutsa da kimilerinin hikâyeleri başkalarına da ilham verir, böylece yakından uzağa paylaşarak çoğalacak iyiliklerin ilk adımları atılmış olur.

Hepimiz eş dost sohbetlerinde ya da televizyon kanallarında şahit olmuşuzdur iyilik hikâyelerine. Hepsi de derdi, kederi ve çaresizlikleri paylaşmanın insana iyi geldiğini vurgular. Bu hikâyelerin anlatıldığı programlardan birinde konuk Hatice Hanım'dı. Hatice Hanım; kimsesiz, hasta ve yaşlı insanlara evinde pişirdiği yemekleri götürüyor, kendisi yiyemeyecek durumda olanlara bizzat yedirip içiriyormuş. Çevresinde ona destek olan nice hayırsever olduğu

gibi tanımadığı insanlar için neden bu kadar fedakârlıkta bulunduğu anlam veremeyenler de varmış. Anlattıkları gerçekten hem üzücü hem de umut vericiydi. Şu sözleri insanın aklında yer edecek cinstendi: "Yaptığım şeyleri anlamlandıramayanlara kıyamıyorum, bilakis onlar için üzülüyorum. Çünkü birine karşılıksız yardım etmenin ne büyük manevi bir lezzet olduğunu hiç tatmamışlar. İçe dönük birtakım sorgulamalar yaşarken Allah'ın insanları yeryüzüne göndermesindeki sebeplerden birinin de diğer insanların yükünü hafifletmek olduğunu keşfettim, işte o zaman hayata bakışım değişti. Her sabah bugün insanlara daha fazla nasıl yardım edebilirim düşüncesiyle uyanıyorum. Kendimi hem aciz hem de çok güçlü hissediyorum; acizim çünkü herkese yetiştirecek bir potansiyele sahip değilim, güçlüyüm çünkü Allah beni onlarca kişinin yardımında destekliyor ve yüreğim huzurla dolu."

Hatice Hanım hissettiği mutluluk ve huzuru anlatırken Harvard Üniversitesinin 75 yıl süren mutluluk araştırması aklıma geldi. Uzmanların söylediğine göre "Harvard Yetiş-

kin Gelişimi Çalışması" insanların mutluluk ve sağlıklı yaşamlarına dair yapılan en kapsamlı araştırmalardan biriymiş. Birçok insan mutluluğun; başarıya, şöhrete veya zenginliğe bağlı olduğunu zannetse de araştırma sonuçları tahminlerin uzağını işaret ediyor. Araştırmaya göre insanın "hayattan memnun oluşu" diğer insanlarla kurduğu sağlıklı ilişkilere bağlıymış. Başka insanların ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmak, sahip olduklarını paylaşmak beynin haz ve sosyal bağlantı ile ilişkili bölümlerini harekete geçirmiş. Sevdığımız birini gördüğümüzde beynimizde neler oluyorsa cömert olduğumuz zamanlarda da beynimizde aynı ödül mekanizmaları çalışmış. Bu durum verirken dahi ne çok şey aldığımızı, fitratımızın paylaşmaya yatkınlığını gösteriyor.

İnsanı paylaşmaya ve cömertliğe yatkın yaratan Yüce Allah, İslam ile kardeşlik ve dayanışmayı merkeze alan bir toplum tasavvuru sunar. Bu toplumda kişi kazancını helal yollardan temin için çalışır, kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu aile fertlerinin ihtiyaçlarını karşılar. Harcamalarında israf etmekten

kaçınır. Kazancının bir kısmında başta yakın akrabaları ve komşuları olmak üzere ihtiyaç sahibi kimse-lerin de hakkı olduğunu bilir. Elinde-kini paylaşırken karşı tarafı rencide etmemeye ve incitmemeye özellikle dikkat eder. Yaptığı yardımı olur ol-madık yerlerde dile getirmez, göste-riş ve kibir vesilesine dönüştürmez. Kazancının paylaştıkça -matematik formülleriyle asla açıklanamayacak şekilde- bereketlendiğini fark eder. Her Müslüman yakınından başlaya-rak diğer insanları da düşündüğün-den toplumun geneline yansıyabile-cek yoksunluklar yaşanmaz.

Bu tablo insanın mutluluğunu ve toplumun refahını temin edecek olsa da bazı endişeler insanı paylaşmak-tan alıkoyar. Elindeki imkânı kay-betme, kendi ihtiyaçlarını bile karşı-layamayacak duruma düşme kaygısı bunların başında gelir. İnsanın ihti-yaçlarının yaşadığı topluma ve dö-neme göre çeşitlenmesi olağandır. Günümüzde sanayileşme ile artan üretim insanların ihtiyaç kalemleri-ni de çeşitlendirmiştir. Artık daha çok “şey”e ihtiyaç vardır ve listeye sürekli yenileri eklenmektedir. Peki, insan “daha sonraki bir ihtiyaç” için parasını muhafaza etmeye çalışırken nasıl başkalarına maddi yardımda bulunabilir?

Her zaman iyi ve güzele meyyal olan insan bir de kendini sahip oldukla-rı ve tüketebildikleri üzerinden ta-

nımlama derdindeyse elbette sürekli “daha” fazlasına ihtiyaç duyar. Daha iyi, daha konforlu, daha yeni, daha, daha ve daha... Çünkü “daha”sı insa-nı var eder, güçlü ve üstün gösterir. Kişiyi yanıltan da işte bu düşüncedir. Çünkü bu algıyla kişi ruhunun daha ulvi gereksinimleri olduğu gerçeğini göz ardı etmiştir.

Ruh, insanın manevi yönünü tem-sil eder, maverayı arzular; beden ise maddidir ve maddi olanlara gerek-sinim duyar. Elde edilen her tür-lü meta insanı biraz daha dünyaya bağlarken insanın maneviyatını öte-lemesi, madde ile mana arasındaki

dengeyi kaybetmesine sebep olur. Bu dengesizlik hâli su almaya başla-yan bir tekneye benzetilebilir. Tekne su aldıkça batmaya başlar. Batmayı engellemek için suyun tekneye dolu-şunu önlemenin yanında yüklerden de kurtulmak gerekir. İnsanı hayata bağlayan ve var oluş gayesini unut-turan her meta bu teknedeki yükler gibidir. Bu yükleri azaltmadıkça ya da onları “aracı değerler” olarak gör-medikçe ruhun yükselmesi mümkün değildir. Allah’ın infak konusunda insanı birçok ayette misallerle uyar-ması da ruhun “mutmain olma”sına ve “vazgeçmenin hazzına erme”sine matuftur.

SİZDEKİ KARŞILIĞI

AFGANİSTAN

MİLA RAJABİ

Fars edebiyatı yaklaşık 2500 yıllık bir dönemi kapsayan edebiyattır. Kaynakları bugünkü İran sınırlarının ötelere, Orta Asya'ya kadar uzanır. Gaznelilerin Orta ve Güney Asya'yı fethinden sonra Fars edebiyatı; Afganistan, Pakistan, Hindistan ve Orta Asya'ya yayılmıştır. İslamiyet'in kabul edilmesi ile başlayan Fars edebiyatı, başlıca şu bölümlere ayrılabilir:

Fars şairleri, mesnevi, gazel, musammat, rubai, kıt'a ve buna benzer türlerde şiirler yazmışlardır. Şairlerden en meşhurları Fırdevsi, Nizami ve Rudaki'dir.

PAKİSTAN

SAİRA AŞRAF

Urdu dili birçok şiir türünü içerir. Özellikle edebî anlamda Fars şairlerinden etkilenmiş olması Urdu dilinin gelişmesine katkı sağlamıştır. Klasik Urdu şiirinde zirveye çıkan Galip Mirza modern Urdu şiirine de öncülük etmiş, klasik ve modern dönem arasında köprü vazifesi yapmıştır. Şiirde modernleşme ise Muhammed İkbal ile olmuştur. İkbal, modernleşmenin en iyi temsilcisidir. Urduca şiirinin güzelliğı bir başkadır. Urduca şiir okumak ve dinlemek insanı bambaşka âlemlere götürür. Muhammed İkbal'in şu şiiri en sevdiğim şiirlerden biridir:

Toprağın derinliğinde tohuma can veren kim?

Deniz dalgalarında bulutları göğerten kim?

Ufuklardan bitkilere yaşam sunan rüzgârı estiren kim?

Yeryüzü kimindir, o baktığın güneşin ışığını gönderen kim?

İR

ENDONEZYA

Yasmin Ardian Azzahro

Şiir, bir şairin duygularının ve derinliğinin ifadesidir. Endonezya'da şiir genellikle tavsiyelerde, cesaret verici sözlerde kullanılır. Şair ya da şiir seven biri genellikle çok derin duygulara sahip olan ve bunları güzel sözlerle ifade eden kişidir. Bazen de duygularımızı iletmek için sadece uzun şiir kullanmayız, bir iki şiirsel cümle ile de ifade ederiz. Endonezya'daki ünlü şairlerden biri Chairil Anwar'dır. O şiirinde şöyle der:

“Bazıları değişti, bazıları hayatta kaldı. Çünkü zamana karşı konulamaz. Kesin olan şey, güven uğruna savaşılmasıdır.”

SOMALİ

Abdulhakim Kalale

Somalililer şiiri özgürlüğe çağrı için kullanırlar. Onlara göre şiir bir savaş aletidir. Bu sebeple şiir Somali edebiyatının olmazsa olmazıdır. Somalililerin şiiri kayıt altında alınmadığı ve yazıya dökülmediği için sömürgeye karşı direnen şairlerin şiirleri ağızdan ağıza nakledilmiştir. Bu nedenle Somali şiiri 17. yüzyıldan başlamaktadır.

Somali'de şair deyince akla gelen çok isim var. Büyük filozof, rahmetli Mohammed İbrahim Warsame'nin şiirleri çeşitli dillere tercüme edilmiştir.

Dünyaca ünlü ve aynı zamanda Somali dilinin zenginliğini şiirlerinde fark ettiren şair, çarpıcı imgeler ve kullandığı metaforlarla Somali kültürünün ve bağlamının evrensel konularını ve özgünlüklerini okuyucularına keşfettirir.

YAHYA KEMAL BEYATLI

CANAN OLPAK KOÇ

*Nefes almak, her sabah uyanık.
Ağaran güne penceren açık.
Bir ağaç gölgesinde, bir su kenarında.*

*Üstünde gökyüzü, ufuklara karşı.
Senin her yer: Caddeler, meydan, çarşı...
Kardeşim, nefes alıyorsun ya!*

Ziya Osman Saba

Rivayet odur ki Yahya Kemal, bir gün Beşiktaş'tan Taksim Meydanı'na doğru çıkıyormuş. Boğaz'ın sırtları malum... Yokuş yukarı yürümek şairi nefes nefese bırakmış. Nihayet biraz nefeslenmek amacıyla yol boyundaki pastanelerden birinin kaldırımlara koyduğu sandalyeye oturmuş. Onu fark eden garson anında yanı başında bitmiş ve "Ne alırdınız beyim?" diye sormuş. Şöyle bir bakmış Yahya Kemal, mendilini çıkarıp alnını kurulamış ve son noktayı koymuş: "Müsaaden olursa biraz nefes alacaktım."

Özellikle Yahya Kemal'in boğazına düşkünlüğü ve o hantal gövdesi bilindiğinde, bu anekdotta geçen "nefes almak" deyiminin doğrudan kendi anlamıyla -yani dinlenmek, kendine gelmek anlamlarında- kullanıldığı anlaşılır. Ama söz konusu anekdotun kahramanı bir şair olduğuna ve şiir de çok anlamlılığın kapısını kendiliğinden açtığına göre, "Acaba 'nefes almak' deyimine başka anlamlar etrafında da yaklaşamaz mıyız?" sorusunu sormadan edemiyor insan. Hele ki bir imparatorluğun yıkılışına, yeni bir devletin kuruluşuna, Balkan Savaşları'na, Birinci Dünya Savaşı'na ve Kurtuluş Savaşı'na şahitlik etmiş nesle mensup olmasına rağmen şiirde bireyci yaklaşımlardan taviz vermemesi düşünüldüğünde; "Acaba 'nefes almak' deyiimiyle şairin sanat anlayışı arasında bir bağ kuramaz mıyız?" sorusu da gelir akıllara.

Soruyu ortaya atıp kenara çekilenlerden olmak en azından dinleyen için tercih edilesi bir şey değildir. Ardında yeri zor doldurulan bir merak duygusu bırakır. Hâliyle madem atıldı ortaya yine iki soru, kendimizce bir cevabımız da var demektir. Ama o cevaba gelmeden önce, Yahya Kemal'in Üsküp'te başlayıp İstanbul'da son bulan hayatına ana hatlarıyla şöyle bir bakalım.

Asıl ismi Ahmet Ağâh olan şair, 2 Aralık 1884'te Üsküp'te dünyaya gelmiştir. Annesi Nakiye Hanım, babası ise o dönem Üsküp belediye başkanı olan İbrahim Naci Bey'dir. Eğitim hayatı da Üsküp'te başlar. Sırasıyla Yeni Mektep, Mekteb-i Edeb ve Üsküp İdadisinde okur. Aile 1897'de Selanik'e taşınır, çok sevdiği annesini burada verem yüzünden kaybeder. 1902'de ortaöğretim eğitimi için İstanbul'a gönderilir. 1903'te birtakım siyasi baskılar sonucu Paris'e gider. 1904'te Sorbonne Üniversitesinde siyasi bilimler bölümüne kaydolar. Bu okulda özellikle tarihçi Albert Sorel'den etkilenir. Paris yıllarında bir taraftan da Fransız şiirini ve sembolist şairleri tanır. 1913 yılında İstanbul'a döner. Artık eğitimcidir. Darüşşafaka İdadisinde tarih ve edebiyat öğretmenliği yapar. Ardından 1916'da Darülfünunda medeniyet tarihi derslerine girmeye başlar. Yeni Türk edebiyatı kürsüsünü kuracak Ahmet Hamdi Tanpınar'ın da bu vesileyle hocası olur. 1922'de Ankara'ya giderek Millî Mücadele'nin basın organı *Hâkimiyet-i Milliye* gazetesinde başyazarlık yapar. 1923-1926 arası Urfa'dan,

1934'te Yozgat'tan, sonrasında Tekirdağ'dan ve 1943'te İstanbul'dan milletvekili seçilir. Ayrıca 1926'da Varşova, 1930'da Lizbon ve Madrid, 1947'de Karaçi büyükelçiliklerine atanır. Nihayet 1949'da yurda dönüp emekliye ayrılır.

Hiç evlenmeyen ve ömrünün çoğunu otellerde geçiren Yahya Kemal, 1957'de yakalandığı bağırsak iltihabının tedavisi için Paris'e gider. 1 Kasım 1958'de İstanbul'da vefat eder. Mezarı o çok sevdiği İstanbul'un Aşşyan Mezarlığı'ndadır.

Yahya Kemal Beyatlı'nın şiirle akrobaliği bir anlamda daha doğumuyla birlikte kurulmuştur. Zira annesi Nakiye Hanım, ünlü şair Lefkoçyalı Galip'in yeğenidir. İlk şiirlerini de Selanik'te, annesini kaybettiği günlerde Esrar takma adıyla yazar. İstanbul'a gelişinden itibaren de *İrtika*, *Malumat* gibi dergilerde Ahmet Ağâh adıyla şiirler yayımlatmaya başlar. Yine aynı yıllarda Tevfik Fikret, Ziya Gökalp, Yakup Kadri, Ahmet Haşim gibi isimlerle tanışarak edebiyat muhitlerine dâhil olur. *Peyam* gazetesinde Süleyman Nahdi mahlasıyla, dil ve tarih konulu yazılarını yayımlar. Ama ona has asıl şiirler, ilk kez 1918'den itibaren *Yeni Mecmua* sayfalarıyla okura ulaşır. Yine 1918 yılında, Mondros Mütarekesi'nin hemen ardından *Dergâh* dergisini kurar. Daha sonra büyük bir üne kavuşacak Ahmet Hamdi Tanpınar, Nurullah Ataç, Ahmet Kutsi Tecer, Abdülhak Şinasi Hisar gibi gençler de derginin kadrosunda yer almışlardır.

Yahya Kemal Beyatlı sağlığında hiç kitap yayımlayamaz ya da yayımlamaz. Onun şiirleri ve düzyazıları, ölümünden sonra eski öğrencisi Nihat Sami Banarlı'nın teklifiyle kurulan Yahya Kemal Enstitüsü'nün gayretleriyle kitaplaşır.

Şairin sanat anlayışını başlıca iki kol etrafında ele almak gerekir. Düzyazılarında dönemin sorunlarına duyarlı bir Yahya Kemal portresi çıkar karşımıza. Elbette dönemin en önemli sorunu Anadolu'nun işgali olduğundan, Millî Mücadele'ye ilişkin yaklaşımlarını düzyazıları aracılığıyla okumak mümkündür. Şiirlerinde ise anın gündelik meselelerine odaklanmak yerine, insanlığı daha geniş bir pencereden yakalamaya çalışan bir başka Yahya Kemal portresi vardır. Burada özellikle tarihe bir başka gözle baktığı görülür.

Yahya Kemal'in tarih anlayışının şekillenmesinde, Sorbonne Üniversitesinde derslerine devam ettiği Albert Sorel'in etkisi büyüktür. Sorel, Fransa tarihinin parlak günlerini anlatarak yeni nesilde bir tarih ve Fransa sevgisi uyandırmayı amaçlar. Yahya Kemal bir anlamda bu düşünceyi Türk tarihine uygular ve Osmanlı'nın klasik dönemine ait tarihî başarılarını şiirleştirerek tarih bilincini uyanık tutmaya çalışır. Ki günümüzde Osmanlı denilince akıllara daha çok o parlak devirlerin gelmesi, duraklama ve yıkılma süreçlerine geçildiğinde yaşananların ikinci planda kalması, biraz da Yahya Kemal anlayışının öğrencileri tarafından takip edilmesi ve yaygınlık kazanması nedeniyledir.

Ama Yahya Kemal'i tek başına, tarihi konulu epik şiirler yazmış bir şair kabul etmek sanat anlayışı yönüyle onu eksik anlamış olmayı itiraf etmektir. Zira Yahya Kemal, imparatorluktan millî devlete geçmek gibi sentezci bir dönemin ruhuna uygun olarak, çok sesli bir şiiri yakalamaya çalışmış sentezci bir şairdir.

Öncelikle Paris'te tanıdığı Fransız şiirinin ve sembolistlerin etkisine açık bir şairdir Yahya Kemal. Başta "Süleymaniye'de Bayram Sabahı", "Siste Söyleniş", "Mohaç Türküsü", "Bir Tepeden" olmak üzere ünlü birçok şiiri yeni tarzda yazılmıştır ve bu tür şiirleri *Kendi Gök Kubbemiz* kitabında bir araya getirilmiştir. *Eski Şiirin Rüzgârıyla* ismiyle kitaplaştırılmış şiirlerinde ise geleneksel üsluba bağlı bir başka Yahya Kemal çıkar karşımıza. Divan edebiyatı ruhuyla yazılmış bu şiirlerinde gazel, selimname, musammat, şarkı gibi divan edebiyatına özgü biçimleri kullanır. Ayrıca klasik üslupta rubai yazan son şairlerden birisi olur. Ölçüde ise tercihini, -heceyle yazdığı "Ok" şiiri hariç- hem yeni hem de eski tarz şiirlerinde aruzdan yana kullanır.

Şimdi dönelim en başa, hani şu "nefes almak" deymi etrafındaki sorulara cevap arama meselesine.

Öncelikle Yahya Kemal ve o dönemde yaşamış nesil, çok zor bir döneme tanıklık etmişlerdir. Arasına, -etkilerini fazlasıyla hissettikleri Birinci Dünya Savaşı da girmek kaydıyla- oldukça büyük kırılmaların, toplumu derinden etkileyen travmaların birer parçası olmuşlardır. Böylesi bir

ortamda edebiyat, gerek bireylerin gerekse toplumun psikolojik dengesini sağlamada önemli bir sağaltıcı güç işlevini üstlenmiştir. Bu anlamda Yahya Kemal merkezinde "soluk almak" deyiminin, gündem dışı konular işleyerek şiire bir anlamda sığınma, dinlenme, şöyle bir kendini toparlama gibi anlamları içerdiğini de söyleyebiliriz.

Elbette bu anlamların arasına "kaçış" isteğini ekleyemeyiz. Zira "kaçış" şiir söz konusu olduğunda, gerçeklerin acı yüzünü hepten yadsıyarak sadece şiirle avunma anlamına gelecektir. Yahya Kemal'se düzyazıları ve konferansları aracılığıyla o acılıkla yüzleşmiştir. Fakat hem yeninin hem eskinin güzelliklerini kabule daima açık şiir kapısını, biraz da şimdinin meselelerinden uzaklaşıp nefes alabilmek için aralık tutmuştur.

Tabii şu da var: Her şairde şiirin aynı sağaltıcı işlevi yerine getirdiğini söyleyemeyiz. Özellikle de gözümüzün önünde Mehmet Akif gibi bir örnek dururken. Mehmet Akif 1925 sonrası yazdığı şiirlerini *Gölgeler* kitabında bir araya getirmiştir. *Gölgeler*'deki şiirleri okuyan dikkatli bir göz, bu şiirlerin önceki kitaplardaki şiirlerden hayli farklı olduğunu görecektir. Balkan Savaşları'ndan Çanakkale Savaşı'na, Berlin seyahatlerinden Necid Çölleri'ne, İslam dünyasının genel durumundan ideal bir nesil arama gayretine tamamen dış dünyaya açık, çağının sorunlarına duyarlı Mehmet Akif'in yerine; daha kendi içine yönelmiş bir başka Mehmet Akif vardır karşımızda. Nitekim dostlarından biri bunu Akife, "Üstat, yoksa

vadi mi değiştiriyorsun?" diye soracaktır. Kastettiği, toplumsal olandan bireysel olana mı geçtiğidir. Mehmet Akifse baştan beri vadisinin bu olduğunu ne var ki içine doğduğu şartların asıl vadiyi anlatmasına bir türlü fırsat vermediğini ifade eden sözlerle cevaplayacaktır soruyu.

Yani karşımızda iki şair duruşu var: İlkinde şiiri sığınak kabul eden Yahya Kemal; ikincisinde şiirini bile silaha çeviren, orada bile mücadelesini sürdüren Mehmet Akif. Elbette Millî Mücadele'de doğrudan yer alan ve bu milletin Millî Marşı'nı yazan Mehmet Akif 1922 seçimlerinde aday gösterilmezken Ankara'ya ancak mücadele bittikten sonra gelmiş Yahya Kemal'in Urfa'dan milletvekili seçilmesi, biri Mısır'a gitmeye mecbur bırakılırken diğerinin Varşova'ya büyükelçi olarak atanması gibi insani merkezde yapılabilecek başka karşılaştırmalar var. Fakat şiir işin içine girdiğinde seçimlerinin ne Yahya Kemal'in ne de Mehmet Akif'in şiirlerine halel getirdiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Yahya Kemal biraz nefes alabilmek için uğrayarak Türkçenin en güzel şiirlerini yazdı; Mehmet Akif şiirinde bile mücadelesini haykırarak o büyük şiire ulaştı.

Son sözümüz "Türkçe ağızmda anemnin ak sütü gibidir." diyen Yahya Kemal Beyatlı'dan gelsin:

Ölüm değildir hayatın en müşkül işi
Müşkül odur ki ölmeden evvel ölür kişi.

1 Ömür dediğin...

Bir senedir. Hayır hayır. Bir gündür. Belki de... Bir andır. Bir gülümseyiş kadardır.

2 Hayatınızda olmazsa olmaz dediğiniz üç şey?

Yazmak. Bir dostla kahve içmek. Yeniden yazmak.

3 Bir koku var sizi çocukluğunuza götüren, o koku nedir?

Küflü peynir ve kokusu.

4 Şimdiki mesleğinizi yapmasaydınız ne yapmak isterdiniz?

Son zamanlarda çocuk kitapları editörü olan dostlarımı kıskanmaya başladım.

5 O kitabın/öykünün kahramanı sizi neden çok etkiledi?

Tolstoy'un, *İvan İlyiç'in Ölümü*'nün kahramanı İvan İlyiç beni çok etkiledi. Öleceğini anladığı andan itibaren doğru mu yoksa yanlış mı yaşadım, sorusuyla cebelleşti. İçten içe yanlış yaşadığını biliyordu. Çok acı çekiyordu. Hem öleceği için hem de yanlış yaşadığını hissettiği için...

6 Özlemek deyince aklınıza ilk gelen?

Özlemek çağımız insanının uzağına düştüğü bir şey. Doğrusu özlemeyi özlemiş olabiliriz. Mahrumiyetler insanı insan eder. İmkânlar ise bunalır.

7 Mevsimlerden hangisi?

İlk veya son! Ama illaki bahar!

8 Hayatınızda "bu benim kırılma noktam" diyebileceğiniz bir ânınız...

12 Aralık 1994 günü *Dergâh* dergisine ilk öykümü göndermişim. Öykü 1 Ocak 1995'te çıkmıştı.

9 Tarihte bir olaya şahitlik etme imkânınız olsa, hangi olayı seçerdiniz?

Jeanne Darc'ın yargılanışı...

10 Cevabını çok merak ettiğiniz bir soru?

"Neden benim cevabını merak ettiğim bir soru yok?"

11 Kederlendiğinizde yaptığınız şey?

Yürümek.

12 Hayatta rafa kaldırdıklarınız?

Öykü tarihi yazma isteğim söndü.

13 Rol modelim dediğiniz kişi?

Olmadı.

14 En sevmediğiniz özelliğiniz?

İncinmesin diye onaylamak.

15 Ruhunuz nereli?

Ruhum, çocukluğumun evlerinden birinde yaşıyor. O eve ait. Kıbrıs, Karaman, Sarayönü, Sivas olabilir. Bu şehirlerdeki evlerimizden birisinde olabilir.

16 Geçerken gördükleriniz...

Dünyanın bir yerinde, insanlar çaresizce kıvrılırken hemen yanı başlarındaki ülkede, her şeyden habersiz, keyifle TV izleyen mutlu insanları eş zamanlı olarak gösteren bir sistem geliştirmek isterdim. Dünyada herkes aynı anda birbirini görebilecek. Bu sistem dünyada bir şeyleri değiştirirdi. Sosyal medyanın adı da "utandırma servisi" olabilir.

17 Bir notunuz var mı?

"Güzel günler göreceğiz, güneşli günler..." diyen şaire bir notum var: Hayatımda beni çok mutlu eden şey yağmurlu günlerdir. Güzel günler göreceğiz, yağmurlu günler...

AYAKÜSTÜ SORULAR?

BİR DÜŞÜNCE DENEYİ OLARAK UÇAN ADAM METAFORU YA DA DÜŞÜNÜYORUM O HÂLDE VARIM

İnsanların doğalarındaki anlama ve kavrama farklılıklarından dolayı filozoflar ürettikleri fikirleri bazen simgesel ve alegorik şekilde sunmuşlar. İslam dünyasında alegorik öykü geleneğinin *Hay b. Yakzan* ile başladığı malum. Bunun dışında İbni Sina'nın ruh ve nefis ilişkisi, ruhun ölümsüzlüğü gibi felsefenin en zor konularını "boşlukta uçan adam" metaforu ile anlatması da hayli ilgi çekici. Hemen aklınıza Descartes'in "Düşünüyorum o hâlde varım!" sözü geldi değil mi?

Beyrut Ulusal Müzesi'nin girişinde insanları mozaiklerle karşılayan "yedi bilge"nin "Kendini bil ve ölçülü ol!" deyişi İslam düşüncesinde "Kendini bilen Rabbini bilir."e dönüşmüştür. Bu düşünce bize insanın kendi doğasını ve yetisini tanımasının, ifrat ve tefritten kaçınarak itidal üzere iffetli, şecaatli ve hikmetli bir hayat sürüp kâmil insan olmasının aşamalarını anlatır. Bir başka yazıda da sayılar ile bunların gizemleri üzerinde dururuz ama burada sadece İs-

lamiyet'ten önceki yedi ozan/şair ve Muallakat-ı Seb'a diye bilinen eserleri hatırlamak yeterlidir.

Grek felsefesinde “yedi bilgi” denilince, Thales, Pittakos, Periandre, Chilon, Bias, Cleobule, Solon sayılır ama Sokrates ve İskit filozofu Anakharsis'i de buraya ilave edenler var. Önemli olan şey onların ahlak felsefesine dair ilkeleri yani “Kendini bil, hiçbir şeyi abartma, arzularına hükmet.” demeleri. Tabii Apollon Tapınağı'nın kapısında da yazılı olan “Kendini bil!” ifadesini felsefe tarihinin mottosu hâline getiren Sokrates'tir. Platon bunu *Diyaloglar*'da “Sadece bir insan olduğunu bil!” diye yorumlayarak konuyu ayrıntılı olarak müzakere eder. Thales'le başlayan Ezelî Hikmet'in temel ilkelerinden biri olan bu bilgi, Platon'da insanın kendisini bilme çabasının belirgin bir sonla bitmeyeceğine vurgu yaparak devam eder. Sorgulanmayan yani muhasebesi yapılmayan bir hayatın da yaşanmaya değmeyeceğini düşündüğümüz zaman konu Heraklit'in dediğine çıkar: “Bütün yollarını yürüsen bile ruhun sınırlarına ulaşamazsın, öylesine derindir ruhun 'logos'u.”

Şimdi biz bu girift konuyu devşirerek Hz. Muhammed'in yol ve yönemi bağlamında yeniden üreten Müslüman filozofların ne önerdiğine bakalım. Bu çerçevede İbni Sina “Kendi nefesine dön ve iyice düşün.” der. Burada kastedilen, kişideki “ben”

yani nefstir. Bedene can veren bu ruhani cevher, Rabbini tanır, hakikati kavrar, ona döner. Bu süreçte insan, nesneleri kendine uygun benzerlikler kurarak bilir. Allah, insanı bütün âlemlerin bir özeti, bir numunesi şeklinde yaratmış ve evrendeki her şeyin bir misalini onda toplamıştır. Kişi, kendindeki bu sıfatları bildikçe, evrenle Yaradan arasındaki benzerlikleri keşfeder ve onu bilmeye başlar.

Tam bu noktada İbni Sina'nın “uçan adam (insan-ı tair) metaforu” devreye girer. Bu bir düşünce deneyidir; bilincimizi ve varlığımızı bedenimizden bağımsız olarak ruhumuzla hissedip hissedemediğimize dairdir. Bedensel ve cismani olandan tamamen soyutlanarak havaya salınmış diğer bir ifadeyle boşlukta asılı kalmış, hiçbir yere temas etmeyen, havanın herhangi bir basıncı olmadan hareket eden bir insan düşünün. Dış dünyaya dair hiçbir duyum alamayan bu insanın bilgisi yoktur, hatta kendi bedeninin varlığını da ileri süremez. Zira duyu algısı yoktur, organları ayırdır. Fakat kendi benliğinin var olup olmadığını düşünür. Kendisi diye kabul ettiği şeyi, birtakım uzuvları olduğunu bilmeksizin tanıyabilir. Yani kendinin varlığını olumlar, ispat eder. Bu konuda hiçbir şüphesi yoktur. Peki, böyle bir durumda dahi zatının varlığına dair bir idrak oluşuyorsa bu aracısız idraki sağlayan nedir?

İbni Sina'ya göre bunu algılayan kalp, beyin gibi bir organ veya duyuya benzer bir şey değildir. Varlığını algılayan güç nefstir; nefis bedende tasarruf eden manevi bir tözdür. Töz (cevher/ousia/substance), felsefe ve mantıkta önemli bir terim olup kendi başına bulunan, değişmeyen, daima bir yüklem konusu olan ama kendisi yüklem olmayan öz varlık diye tanımlanır. Zıddı ise ilinek (araz/accident) olup gelip geçici niteliğe denir.

İbni Sina'nın düşünce deneyine dönersek, aslında gerçeklik incelendiği zaman o “sen”sindir. Demek ki ben (kendilik), bedenden bağımsız olarak kendi varlığını idrak edebilen nefstir. Dolayısıyla ruh (nefs) bedenden farklıdır. Nefs, bedenden ayrılınca, canlı bir şey olmaktan çıkar, cesettir artık o. Demek ki nefis, bir ilinek (araz) değil, kendi başına var olan bir tözdür. Nefs (ruh), beden yokken de varlığın bilgisine ulaşabilir; bu bir kendilik hâlidir, öz bilinçlilik (şu'ûr bi'z-zât) ki İslam felsefesi ve kelam ilmi açısından son derece önemlidir.

Öyle görünüyor ki İbni Sina, bu metaforla düşünmeyi bir bilinç hâli ve bir tür farkındalık olarak yorumlar. Burada asıl olan “düşünemeyecek tek şey düşünememek”tir. Ondan yüzyıllar sonra yaşamış, Batı modern felsefesinin önde gelen filozoflarından olan Descartes de “Düşünüyorum o hâlde varım.” der. O da

Uçan adam metoforu, kendilik bilincini anlatır bize. Bunun Türk-İslam edebiyatına yansımasını ise Yunus Emre'nin "İlim ilim bilmektir, ilim kendin bilmektir." dizelerinde bulabiliriz.

insanda bulunan varlık hissini, duyu organlarından bağımsız olarak algılar. Bu varlık hissini kaynağı bedenden ayrı, manevi bir cevher olan ruhtur.

Descartes duyusal algıların yanıltmasından hareket ederken İbni Sina algısız bir insanın yaratılmasından bahsetmektedir. Ona göre her türden zihinsel içeriğin yokluğunda bile kişi kendinin bilincindedir. Kendi bilincime ilk önce, kendime dair düşünme aracılığıyla varmıyorum. Öz bilincin insanın varoluşuyla bu şekilde özdeşleştirilmesi "uçan adam"la tamı tamına örtüşür. Deneyimin diğer tüm özelliklerini paranteze alarak öz bilincimize odaklandığımızda bulabileceğimiz şey tam olarak kendilerimizin yalın varoluşudur. Burada dikkat edilmesi gereken iradenin de devrede olması, öz bilincin her zaman belirli bir özneye özgü olmasıdır. Bu da öznenin, eylemi üzerine düşünürken eyleminin kendi eylemi olarak ayırdına varması demektir. Bu tespitten hareketle ontolojiden epistemolojiye mi (İbni Sina); epistemolojiden ontolojiye mi (Descartes) diye tartışmalar yapıldığı malum. Öyle görünüyor ki Doğu'da İbni Sina, Batı'da Descartes ile felsefi düşünce dil, din ve ırk gözetmeden bütün insanlığı kuşatmıştır.

Bu hususlar, ilmi'n-nefs, tıbbu'r-ruhani yani ruhun sağaltımı açısından önemlidir ve psikoloji, psikiyatri disiplinlerine dair de ipuçları verebilir. Çünkü İbni Sina'ya göre, ilmi'n-nefs, insan ruhunu, duyular, akıl, hayal

gibi idrak güçlerini inceler. Psikolojinin dayandığı metafizik ilke ise ruhani ve ilahi bir cevher olması dolayısıyla insan ruhunun ölümsüzlüğü fikridir.

O, "uçan adam metoforu" ile kendilik bilincini anlatır bize. Bunun Türk-İslam edebiyatına yansımasını ise Yunus Emre'nin "İlim ilim bilmektir, ilim kendin bilmektir." dizelerinde bulabiliriz.

Yunus,ilmek ilmek dokunan halı gibi ilim tahsilinin buna yönelik olduğunu net bir şekilde belirtir. Eğer ilim bunu sağlayamazsa okumanın da bir anlamı kalmayacaktır. İlim Hakk'ı bilmeye vesile olmazsa bu süreç okuma denilmez, o ilim kuru bir emek olmaktan "abes yere uğraşmaktan" öteye geçmez.

Dört kitabın anlamının bir elifte ortaya çıktığını ve bunun "kendini tanımak" olduğunu, bunu bilen Rabbini, Hakk'ı bileceğini vurgular Yunus Emre. Ama bir gönül yıkılırsa verilen bütün emeklerin boşa gideceği uyarısını da yapar. Bu, insanın bilinçlilik/farkındalık içinde olması, temelde kendi kendine ait olma çabasının önemini vurgulaması açısından önemlidir. O hâlde insan sürekli kendini sorgulama, disipline etme çabası içinde olmalı; akli, ruhi, ahlaki etkinlikler yapmalıdır. Olgun/kâmil insan olmak budur. İbn Rüşd'ün dediği gibi bu durum "düşünen nefsin nihai kemale ulaşınca kadar yetkinleşmesi" dir.

Apip Mustapa Garut*Endonezceden Çeviren: **Muhammad Rosyidin****DİNLE**

Allah seni uyardı

Allah seni kibarca uyardı
Ezan sesiyleAllah seni kibarca uyardı
Azıcık sabırlı olmaklaAllah seni kibarca uyardı
Aç çocukların nefesiyleUğuldayan yağmurla, rüzgârla
İnleyen toprakla

İyice dinliyor musun?

B a ş k a
s e s l e r

*1938’de doğan Garut, sade kelimelerle halk için şiir yazmayı tercih eden Endonezyalı meşhur şairdir. Mikrofonla değil kalemle nasihat eden şiirler yazan şairin, vefat edene kadar elli üç şiir kitabı olmuştur.

GÖLGELER İÇİNDE KONFORLU YÜRÜYÜŞ YA DA ZÜCCACİYE DÜKKÂNINDA BİR FİL

ahmet melih karauğuz

Hemen her işin görünen yüzünün yanında bir de koşturmacanın olduğu, zorluklarla mücadele edildiği, ürün rafa gelene kadar kan, ter, gözyaşının döküldüğü, birçok emeğin, emekle birlikte emek hırsızlığının da olduğu ama sadece arka planda olanların gördüğü bir aşaması vardır. Bu aşamaya bazen işin mutfaklığı denir bazen kamera arkası. Bir saatlik filmin kamera arkası aylar sürer, altmış sayfalık bir derginin mutfaklığında da dergiyi raflara ulaştırmak için çalışan bir ekip ve durmadan devam eden aylık süreçler vardır. Bu durum hemen her işte çok olağan olan, işin doğasının içinde bulunan bir durumdur. Aylarca çalışılır ve rafa bir ürün çıkar. Çıkan ürünün mutluluğuyla bu süreç sil baştan yeniden başlar.

Her şeyi değiştiren dijitallik iş yapış süreçlerini de değiştirmiş, artık ürün olarak rafa üretimler yerine bizzat insanın kendisini koymaya başlamıştır. Artık ürün insanın bizzat kendisidir. İnsan hem kendisini hem de çevresindekileri, kendisini yüceltecek ve rafa en güzel şekilde koyacak

şekilde çalıştırmaya başlar. Gerek Youtuberlar, gerek sosyal medya fenomenleri gerekse bireyin bizzat kendisi, sürekli vitrinde olmak sürekli ilgi çekmek ve rafta en çok dikkat çeken şey olmak için çabalamaya başlar.

Bu sürekli rafta durma arzusu, zamanla insanın kendisini tüketmesine sebep olacaktır. Tükenen hem insanın ruhu olacak hem de bedeni zamanla değişime uğrayacak tükenmeye mahkûm kalacaktır. Çünkü ekranda olmak bir süre sonra insanı “kusursuz ve pürüzsüz” gözükmeye zorlayacaktır. Bunu sağlamak için de insan anlattıklarında ve paylaştıklarında gerçek ya da değerli olandan ziyade dikkat çekene önem vermeye başlayarak ilgiyi kendisinden başka yere kaptırmamaya çalışacak ancak ilgiyi korumak için sadece bunlar yetmeyecektir. Bir zaman sonra bedeni üzerinde ciddi tıbbi değişikliklere gidecek ve her zaman pürüzsüz olana erişmeye çabalayacaktır. Çünkü dijital dünyayla birlikte artık pürüzler sorun

olarak görülmeye başlanmış, kusursuzluk ön plana çıkarılmıştır.

Dijital zamanda kamera arkası, işin mutfak kısmı da öğretici olmaktan çok tüketici olmaya başlar. Çünkü kusursuzluk çabası bir süre sonra herkesin kendinden verdiği, kimse inşa olmadığı ama sürekli bir enkaza dönüştüğü süreci yaratacaktır. Pürüzlü olan insana öğretir zira pürüzlülük hâli öngörülemez. Bu öngörülemezlik hâlinin içinde büyümesi bozulmamış bir efsun vardır. Pürüzlülük hâli, karmaşıklık içerisinde bir güzellik ve heyecan barındırır. Öngörülemez olan, merakı sürekli diri tutacaktır. Ancak kusursuzluk, tüm sınırları çizilmiş, doğaçlamanın olmadığı, hataya yer bırakmayan bir netlik içerir ve bu sınırlanmış alan bir yerden sonra insanın özgürlüğünü de elinden alır. Video oyunlarındaki açık dünya formatının bir süre sonra sıkıcılaşmasının sebebi, günün sonunda ciddi sınırlar içinde kusursuzluğu yüceltmesinden kaynaklanmaktadır. Dijital dünyada üretim yapmayı açık dünya simülatörlerine benzetebiliriz. Her şey çok eğlence-

li ve sınırsız gelirken bir süre sonra gerçek sınırlarla yüzleşilir ve oyuna devam etmek için o sınırların kabul edilmesi gerekir. Dijital dünyanın dışında kalan üretimleri ise bizatihi dünyanın sınırsızlığına benzetebiliriz. Keşfedilecek yerlerin sınırı yoktur. Gidilebilecek yerler bir yerden sonra bitmez ve dünya kusurlu bir yerdir. Büyüleyiciliğini de bu kusurlar içerisinde gizler. Dijital dünya ise imal edilmiş tasarlanmış bir kusursuzluk vadeder. Bu kusursuzluksa bir yerden sonra ruhu tüketen bir döngü yaratır.

Ürüne muhatap olan ve ürünün alıcısı konumundaki izleyici de bu döngüde mutlak bir kusursuzluk arayışındadır ve karşısında kusursuz bir varlık olarak gördüğü kişinin her zaman daha fazlasını ortaya koymasını bekler. Çünkü kusursuzluk bir süre sonra doyumsuzluk yaratacaktır. Bu doyumsuzluğa alışan alıcı hep daha fazlasını isteyecek ve bir yerden sonra karşısında duran üreticinin de kırılan bir varlık olduğunu unutacaktır. Bu unutmaya hâliyle birlikte sürekli talep eden, talebine karşılık bulamayınca da olum-

suz/aşağılayıcı yorumlarla üreticinin olumsuz etkilenmesine ve belki de hayatını sona erdirmesine sebep olacak süreci başlatacaktır. Dijital dünyada bir ürün olarak kendisini rafa koyan kişi ne kadar göz önündeyse, izleyici konumundaki tüketici o kadar gizlidir. Anonim kimliklere sahip olan tüketici de kendi kusursuzluğunu bu anonimlik üzerine inşa eder. Çünkü bu sayede istediği hâle bürünüp, kendi gerçekliğinde sorun olarak gördüklerini o kimlik üzerinden dışlayarak yeni bir kişilik inşa edebilir. Bu da bir süre sonra onun, gölgeler ardında hareket eden, sınır tanımaz ve mutlak güce sahip olduğu yanılgısına sebep olur. Bu durumun neticesi olarak da sürekli talepte bulunan ve anonimliği sayesinde sonsuz talepte bulunma hakkını kendinde gören yeni bir insan tipi ortaya çıkmış olur. Karşısındaki kişi kırılan yapıda olan ve her türlü olumsuzluktan etkilenecek bir insanken, tüketici konumundaki kişi de züccaciye dükkânına girmiş bir fil gibidir.

Bu hâl ve durum sadece üretim süreçlerinde değil artık sosyal medyada

yer alan her bir kullanıcı için geçerlidir. Tweet atan, video çeken mutlak kusursuzluğu amaçlarken, bunları tüketen kişi de anonim kimliği üzerinden sonsuz talepte bulunma hakkını kendinde görmektedir. Bu döngüden çıkmayı başaramayan insan bir süre sonra hem ruhen hem bedenen tükenmeye başlayacak, bu tükenmişliği görmemek için dijital mecraları kendisine daha fazla mesken edinerek yaşam alanını gerçek hayattan sanal dünyaya taşıyacaktır. Bu taşınma hâli, huzur bulmak ve yaşam hakkını korumak için hicret eden insanlardan farklı olarak bizzat tükenmenin kalbine yapıldığı için insana bir huzur da getirmeyecektir.

Dijital dünya yarattığı efsunla birlikte geçmişin iş, üretim, paylaşım yapılarını dönüştürmekte -dönüştürdüğü hâl insanın faydasına olmasa da- efsunuyla bu durumu herkese kabul ettirmektedir. Bunun sonunda da sahtelikler için kırılan yapılarımızla bir züccaciye dükkânına hapsedilmekte ve dükkânın ortasındaki filden zarar görmeme temennisiyle var olduğumuz alanı koruma gayretine girmektedir. Günün sonunda ne kırılan ne de kıranın suçlanamayacağı bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu da bizleri sürekli diken üstünde, sürekli tedirgin ve sürekli tükenen insanlar hâline getirerek hayatımızı daha da zor kılmaktadır. Tüm bunlardan kurtulmanın yolu belki de tüm kusurlarımızı kabul ederek dijital dünyanın efsunlu yollarının bizi hayatın mutluluk basamaklarına ulaştırmayacağını kabullenmekten geçiyordur.

MÜSLÜMANLARIN ÜSTÜNLÜĞÜ MESELESİ VE DİNİN İNSANA VADETTİKLERİ

mustafa ünverdi

Bugün maalesef İslam coğrafyasında kan ve gözyaşı dinmiyor. Hâlbuki Kur'an müminler için "... İnanıyorsanız üstünsünüz." (Âl-i İmrân, 3/139) demektedir. Bu ayetle mevcut durumu nasıl bağdaştırabiliriz?

Bazı ayetleri anlamanın en doğru yöntemi o ayeti iniş sebebiyle birlikte düşünmektir. Bu ayet de onlardan birisidir. Uhud Savaşında İslam ordusunun yetmiş şehit vermesi ve müşriklerin şehitlere yaptıkları eziyetler Müslümanları üzüntüye boğmuştu. Bunun üzerine yüce Allah "Gevşeklik göstermeyin, üzülmeyin; eğer inanmışsanız şüphesiz en üstün olan sizsiniz." (Âl-i İmrân, 3/139) buyurarak müminleri teselli etmiş ve onların ümitlerini tazelemiştir.

Nitekim Hz. Peygamber savaşın sebep olduğu olumsuz atmosferi kısa sürede dağıtan girişimlerde bulunmuştur. İlk olarak Uhud şehitlerinin şehre defnedilmesine izin vermemiş ve onların savaş yerinde defnedilmelerini emretmiştir. Yakınları tarafından şehre defnedilmek üzere götürülen bazı cenazelerin Uhud'a geri getirilmesini ve şehit edildikleri yerde gömülmesini istemiştir. Bunun hikmetlerinden birisinin psikolojik olduğu kanaatindeyiz. Zira şehit yakını savaşta kaybettiği akrabasını evinin civarına defnetseydi üzüntüsü

bitmeyecek, öz güveni zayıflayacak ve belki de Mekkelilere hep kin besleyecekti. Dahası Medine'deki Yahudilerin psikolojik şiddetine maruz kalabilirlerdi. Hâlbuki savaşın kötü izleri silinmeli ve Müslümanlar hızlıca ayağa kalkmalıydı. Ayrıca Mekkeliler arasında ileride İslam'ı kabul edecekler olabilirdi. Bu nedenle Hz. Peygamber (s.a.s.), Uhud şehitlerini savaş meydanında açtığı kabirlere defnetti. Şüphesiz bu uygulama şehitlerin unutulması anlamına gelmiyordu. Zira Peygamber (s.a.s.), her yıl Uhud'a giderek şehitlerin kabirlerini ziyaret ederdi. Onun bu uygulaması sahabe tarafından da sürdürüldü. Bugün de hac ve umre vazifesini yerine getirmek üzere kutsal topraklara gidenler, Uhud şehitlerini ziyaret etmektedirler.

Hz. Peygamber Müslümanları yenisinden ayağa kaldırmak için bir hamle daha yaptı: Hamraülesed Gazvesi'ne çıkmak. Bu, Müslümanların gücünü göstermek ve düşmana meydan okumak adına önemliydi. Bu gazve, Uhud Savaşından cesaret alan Mekke müşriklerin Medine'ye baskın yapmasını engellemiştir. Neticede İslam'ın nuru Uhud Savaşında yaşanan acı tecrübeye rağmen önce Arap Yarımadası'na, sonra tüm dünyaya yayıldı. Müslümanlar böylece erken dönemden itibaren inançları uğrunda sabır-

la mücadele ettiklerinde hep muzaffer oldular. Bugün de Müslümanlar aynı iman ve gayretle çalışırlarsa hak ettikleri yeri elde edeceklerdir.

Ayetin bağlamı dışında, dinde Müslümanlara vadedilen bir üstünlük var mıdır?

Din hiçbir zaman dünyevi zenginlik ve şatafat vadetmez. Dünyanın sefası da cefası da herkes için geçerlidir. Din, mensuplarına bu hususta bir ayrıcalık vadetmez. Allah, herkesin emeğinin karşılığını vereceğini haber vermiş ve mal mülk, makam ve zenginlik gibi dünyevi kazanımları insanın emeğine bağlamıştır (Necm, 53/39).

Dinin varlık sebebi insanlara dünya makamları kazandırmak değildir. Bilakis din, dünyada hayır ve selamet, ahirette cennet vadeder. Hayır, zenginlikte olabileceği gibi yoklukta da olabilir. Öyle ya az helal lokma çok haram kazançtan daha hayırlıdır. Müslümanlar, Allah'a samimi kulluk içerisinde azim ve gayretle çalışırlarsa hem dünyada adaletin ve refahın teminatı olurlar hem de ahirette cennete namzet olurlar.

Din, ilk insandan günümüze insanlara huzur ve saadetin yollarını göstermiştir. Sadece bununla kalmamış, adına "şariat" dediğimiz çeşitli kural-

lar koymuştur. Tüm bu ilke ve kurallar dünya ve ahiret mutluluğunu temin içindir. Tevhide dayalı bir dünya görüşünün öğretilmesi, ibadetlerin emredilmesi ve kötülüklerin yasaklanması hep bu amaca yöneliktir. Peki, nedir bu mutluluk? Şüphesiz insanlar mutluluğu çeşitli şeylerde arayabilirler. Mutluluğu makam ve zenginlikte, iyi bir iş ve kariyerde, güzel veya şöhretli olmada arayabilirler. Ancak tüm bunlara dikkatle baktığımızda hepsinin geçici olduğunu ve çeşitli sorunları beraberinde getirdiklerini görürüz. Her birisi tıpkı ilaçların yan etkisi gibi muhtelif problemlerle birlikte gelir. Peki, din insana nasıl bir mutluluk versin ki onda kusur olmasın?

Kanaatimizce dinin insana bahşettiği en büyük mutluluk gönül huzuru, iç rahatlığı ve memnuniyet duygusudur. Kur'an buna "itminan" der. Yani gönlün tatmin olması ve iç huzurun elde edilmesi. Şüphesiz bu hâl, tüm maddi kazanımlardan üstündür. Varlıkta ve yoklukta, hastalıkta ve sağlıkta, gençlikte ve yaşlılıkta... Rabbine kulluk bilinciyle yaşayan bir insan için her yeni doğan güneş bir huzur kaynağıdır. Yeni bir güne doğmak, nefes alıp verebilmek, Yaratıcısına secde edebilmek, sevdikleriyle birlikte olmak... Hepsi birer sevinç ve mutluluktur. Buna ne yoksulluk ne de hastalık mâni olabilir. İnsan, hayatın tüm sıkıntılarını kalbine hükmeden Allah sevgisiyle aşılabılır. İşte bu, imanın insana lütfettiği bir ayrıcalık ve imkândır.

Yeryüzünde dine neden ihtiyaç var, din insanlığa ne kazandırır?

İnsan, aklı ve iradesiyle yeryüzünü kan gölüne de çevirebilir, gül bahçesine de. Yüce Yaratıcı, insanın arzularına kapılarak dünyayı zindan etmemesi için ona peygamberler gönderir. Peygamberler eliyle insanlara öğretilen din, insana hayat vadeder. Denilebilir ki onun en büyük amacı yaşatmaktır. Bu nedenle haksız yere öldürmeyi yasaklar. Haklı öldürmeyi de yetkili mercilerin kararıyla sınırlandırır. Sadece insanın değil, hayvanların ve bitkilerin yaşamasını ister. Öyle ya, hayat olmazsa din de olmaz. Din kendisine tabi olanların ve saygı duyanların canını teminat altına alarak yeryüzünde hayatın devamına katkı sunar.

Din insana ahlaki bir standart kazandırır. Her ne kadar insan aklıyla doğruyu bulabilecek bir varlık ise de bu her zaman mümkün olmamıştır. Din, insanın arzularına yenik düşerek ahlaktan uzaklaşmasına mâni olmak ister. Tüm ahlaki faziletler dinin emir ve yasaklarının özünü teşkil eder. Bu nedenle dindarlık ahlaklı olmakla eş değerdir. Ahlaklı olmak hem Yüce Yaratıcıya karşı kulluk bilinci hem de yaratılmışlara karşı insani sorumlulukları yerine getirmektir.

Dinin insana vadettiği bir diğer husus edeptir. Edep, davranış ölçüsü ve bilgisidir. Edep terbiye, nezaket ve zarafet ile birliktedir. Dinde tüm ibadetler insanın edebini geliştir-

mektir. Toplumsal bir varlık olan insanın ibadetlerle elde edeceği edep onu haddi aşmaktan ve huzursuzluklara sebebiyet vermekten sakındırır. Görüldüğü gibi din maddi üstünlüğü sağlayan bir araç değildir. Bilakis o manevi zenginliğin kaynağıdır. Yeryüzünde hayatın huzur ve selamet içinde devamı için insanlar dine ihtiyaç duyarlar.

Dinde üstünlük meselesi hangi temelde gelişir?

Allah, insanları aynı özden yaratmış ve benzer sıfatlarla yeryüzünde hayat vermiştir. İnsanlar arasında doğuştan gelen hiçbir özelliği üstünlük sebebi kabul etmemiş, bu nedenle ırkçılığı şiddetle reddetmiştir. Eğer insan bir üstünlük arayacaksa bunun takvada olduğunu bilmelidir. Takva sorumluluk duygusunun getirdiği bir hassasiyettir. Takva sahibi olmak Rabbine samimi bir kul, anne babaya hayırlı bir evlat ve yakınlarına karşı duyarlı bir insan olmak, dinde ve örfte çirkin görülen davranışlardan sakınmaktır. Bu duyarlılığa sahip olan insan Allah katında ve insanlar nezdinde üstün bir mertebededir. Allah ondan razı olmuştur, o da Allah'ın, kendisine lütfettiği bu dünyadaki hayattan ve ahiretteki cennetten hoşnut olmuştur. İşte üstünlük buradadır.

BÜTÜN DİLLERİN ŞARKISI

r ü m e y s a k a y a

A *First Farewell* (İlk Veda), Çinli yazar Lina Wang'ın yönetmen koltuğunda olduğı 2018 yapımı drama türündeki Çin filmidir. *A First Farewell*, hikâye kurgusu içinde belgesel tadında bir fikir filmidir.

Film, Uygurca ve Çince anlatılan bir şiir gibi başlar. Keçi sakalı olan yaşlı adam yavaş yavaş keçi sürüsünü güder. Uygurların çiçek desenli şapkası takke, batan güneşin ışıklarında pırıl pırıl parlar bir hâlde görülür.

Filmin başrol oyuncularından İsa Yasan, Çin'in Sincan bölgesinde yaşayan Müslüman bir çocuktur. Annesi geçirdiğı ateşli hastalık sebebiyle sağır olmuştur ve sık sık evden uzaklaşır. İsa'nın annesine bakması gerekir. Bu sebeple hayatı, okul ve çiftliğin işlerini yapmak arasında sürüp gider. İsa'nın Kalbinur adında hayat dolu küçük bir kız arkadaşı vardır. Birlikte sevimli bir kuzuya bakarlar. Kalbinur, ismi gibi güzel yüzlü, mutlu bir çocuktur. Fakat onu üzen bazı şeyler

vardır. Kalbinur'un Uygurca notları iyi ama Çince notları kötüdür. Uygur türkülerinden ve masallarından ışık yılı kadar uzakta olan klasik Çin şiiri ödevini yapmaya çalışan çocuklar, okula geç kalınca arkadaşlarının önünde öğretmeni tarafından azarlanır. Kalbinur, edebiyattan yetmiş bir, matematikten atmış altı, Çince-den yirmi buçuk aldığı için veli toplantısında ayağı kaldırılıp yargılanır. Eğitim sistemi sadece Kalbinur'a değil annesine de aynı tutumla yaklaşır. Öğretmen, veli toplantısında anneyi ayağı kaldırıp bu durumda ne yapması gerektiğini sorar. Anne de çaresiz bir şekilde daha sert davranmalıyım, siz de sert davranın, der.

Çocuğunun eğitimini tamamlaması gerektiğini düşünen diğer taraftan da eğitim sistemi sebebiyle kızının ezildiğini düşünen anne, köyü terk etmek ister. Fakat babası tarafından bu durum kesin bir dille reddedilir.

O kış İsa'nın babası, İsa'nın annesini huzurevine göndermeye karar verir ve Kalbinur'un ailesi köyü terk etme planları yapar. İsa, okulda "İlk Veda" adlı bir hikâye okur ve veda fikrini tam olarak anlamamasına rağmen, yakında kendisi de deneyimleyecektir.

Kendisi de köyden kente göçmenin sancılarını yaşamış olan genç yönetmen Wang Lina, Çin'deki eğitimin altında yatan sorunları tatlı bir dille anlatır. İlginç olan, köydeki ilkokulda derslerin Uygur Türkçesi ile yapılması, Çincenin ise ikinci dil olarak öğretilmesidir. Çocuklar, Uygur Türkçesine yabancı bir dili öğrenmekteki zorluğun farkında olsalar bile filmde bu dili öğretme şeklinin ve öğretmenlerin tutumunun örseleyici tarafları da gösterilir. Çocuklar ne demek olduğunu anlamadan Mandarin dilinde cümle kalıplarını tekrar ederler. Uygur Türkçesi yanında Mandarin dilinin de öğrenilmesinin iş bulmak ve yaşama uyum sağlamak için şart olduğunu bilirler. Filmin bir yerinde yaşlı bir kadın, eskiden hastane dâhil her yerde Uygurca konuşulurdu ama şimdi görevliler Mandarince konuşuyor, diyerek ülke çapında yarı zoraki yarı gönüllü kültürel bir bütünleşmeyi anlatır.

Sincan bölgesindeki Uygurların ikilemini anlatan film, yönetmen Lina Wang'ın memleketi ile ilgili bir film çekmek istemesi üzerine fikir olarak ortaya çıkıyor. Zira Lina Wang, memleketindeki populus ağacını, çölü, pamuk sahası ve mavi göğü hep rüyalarında görmektedir. Bunun üzerine

Film Künyesi:

2018 / 1s 28dk / Dram/Çocuk

Orjinal Adı: A First Farewell

Yönetmen: Lina Wang

Oyuncular: Kalbinur Rahmati, Isa Yasan, Alinaz Rahmati, Musa Yasan, Yasan Kamisu

Ülke: Çin, Uygur

memleketi Şayar'da altı ay araştırma yapıyor ve bu belgesel film ortaya çıkıyor. Bu filmde başrol oyuncularından diğer tüm oyunculara kadar tüm köy ahalisi kendini oynuyor. Gerçek bir hikâyenin olduğu gibi yansıtıldığı filmde özellikle doğadan renklerle izleyiciye görsel bir şölen sunuluyor.

Yönetmen filmde çocuk şarkılarından ninnilere ve türkülere kadar zengin Uygur şiirinden ve müziğinden de örnekler veriyor. Dil ve inanç birliğinin yanı sıra çocuk sevgisi, kendi çocuğu kadar başkasının çocuğunu da koruma kollama, doyurma

gibi toplumsal davranışlara yer verilen bu filmde aynı zamanda dünyadaki Türk toplumları arasındaki âdet, gelenek ve görenek birliği de gözler önüne serilir. Film seyirciye, bir çocuk en iyi hangi şartlarda yetiştirilmeli ve eğitilmelidir, sorusunu soruyor. Uygur dilinin en güzel türkülerini ve köy halkının doğallığını ekrana yansıtıyor.

Bir kimseyi, ilk grŖte tanıyabilir misiniz? Nereden gelir, nereye gider, necidir? Hâli vakti nasıldır? Dünyayı nasıl algılar mesela. Hemencecik zverir misiniz? Bu sorudan beklediğim cevap belli. Evet. “Yok nereden bilelim? Olur mu yle Ŗey?” dedirtmeye alıŖıyorum. Çünkü bugünkü anlamlarını yakıŖtıramayacađımız bir kelimeyle selamlayacağım sizi. KŖemizde ağırlayacağımız kelime: Engin.

Kelimeye iki boyutlu yaklaŖacađız bugün. Çünkü bu kelimeyi halk ağzında farklı görüyoruz, yaygın kullanımda farklı. Kelime, Türkiye Türkçesindeki “en” (inmek, alçalmak, çukur olmak) fiiline, “-gın” eki getirilmesiyle oluŖmuŖ. Bugün kullandığımız “in-” fiili ise bu hlden evrilmiŖtir. Kaynaklar bize “en-” telaffuzunun 19. yüzyıldan önce daha yaygın kullanıldığını söylüyor. Demek ki kelimemiz, bu eski yaygın kullanımında sabit kalmıŖ. Zaten Anadolu ağzında birden çok kelimede “en-” fiilinden tretilmiŖ hllerinin hâlâ kullanıldığını görürüz. (Enecek-merdiven, enek-Ŗalter vb.) Orhun Yazıtları’nda “balıkdaki tađıkmıŖ tağdaki enmiŖ” (Ŗehirdeki dağa ıkmıŖ, dağdaki inmiŖ.) cümlesi, fiile verebileceğimiz en eski örneklerden.

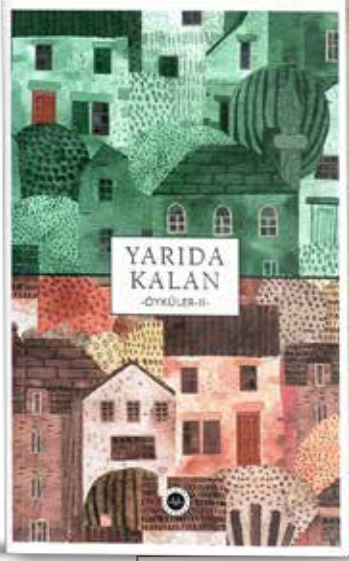
Kelime bu hâliyle yani alçalmak, çukur olmak manasındaki “en-” fiilinden türemesi hâliyle, değeri ve fiyatı dŖk anlamında halk ağzında yaŖamaktadır. Türkçenin o en saf hâlini Ŗiirlerinde yaŖatan halk ozanlarımızdan Karacaoğlan bir dizesinde Ŗyle önler bize: “Sen seher yelisin, esersin yakın / Dağıtma kkln enginde sakın.” Yine baŖka Ŗiirinde: “Ycesine ıktım yayla yayladım / İndim enginine seyran eyledim.” der. Buralarda kelime bize alçak yerleri iŖaret etmektedir. Ama biz aynı kelimeyi neredeyse bunun karŖısında yer alabilecek bir anlamda da görürüz. Bu sefer kelimemiz, alçak yerlerde bunalmıŖ olacak ki daha yükseğe tırmanmıŖtır. Tuhaftır, o anlamı da almıŖız kabul etmiŖiz. Demek ki kelimeler bizimle beraber yaŖayan, bizimle beraber kalıptan kalıba girebilen varlıklar aynı zamanda. Söz gelimi, aynı insanı hüzne boyanmıŖken de görürüz prneŖeyken de. Biliriz lakin o ikisinin toplamıdır. Hzndr de sevinçtir de.

Engin, genel kullanımında bizi göz alabildiğine uzanan anlamıyla da karŖılar. Halk ağzında kullanımının aksine engin, gözümüzün görmekte yetemediği yerlere iŖaret etmektedir. Yine karadan denize bakarken ufuk hattı yönüne de engin denmektedir ki bu da yine bahsettiğimiz genel kullanıma uygundur. Kaynaklar, bu anlamının “en” yani geniŖ anlamındaki “en” kelimesinden ötürü anlam deđiŖikliđine uğrayıp bu hâline kavuŖtuđuna da iŖaret ederler. Yani inmek anlamından sıyrılıp geniŖ anlamına bürünmeyi kastediyoruz.

Fakat ne fark eder? Dil, bazen kendimizi anlatmakta, i dünyamızı kelimelere dökmekte kifayetsiz kalsa da kimi seçenekler sunar bize. Karacaoğlan’ın enginini hâlâ kullanıyor olmak ne güzel bir sevinçtir mesela. Ya da engin bozkırı bir sonsuzluk hissiyle seyrelemek. Ne fark eder? Hepsi insana dair değil mi? Dünyadaki glgeliklerimizi isimlendirmek çabasından baŖka nedir bu kelimeleri deđiŖik Ŗekillerde hayatımıza dâhil etmemiz? Engini seyrelerken enginden seyrelemeyelim o zaman. Vesselam.

SÖYLENE SÖYLENE DEđİŖMİŖ

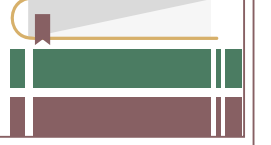
YARIDA KALAN ÖYKÜLER 2
Diyanet İşleri Başkanlığı

KİTAPLIK

HAZIRLAYAN: BÜŞRA GÜCÜKTURALI

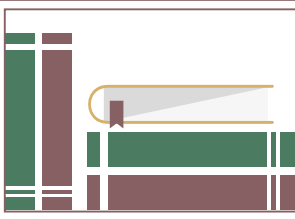

Konuşula konuşula bütün kelimeler eskimişti.
Eski kelimelerden yeni bir cümle kurmak hiç de
kolay değildi.

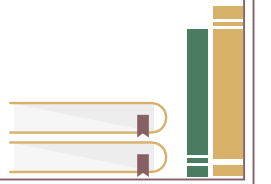
Yüklemimi hep en başa koyuyorum cümlelerimin.
Tamamlayamamaktan korktuğumdan olsa gerek.

Her tercih vazgeçişlere yaslar sırtını. Ama yaşam dediğimiz
bu renkli renksiz bu yerli yersiz serencam, vazgeçtiğimiz
anı başlangıç olarak kabul edenlere bu cesareti gösterenlere
gülümser daima.

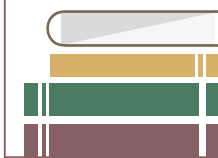
Yenik bir fısıltıya dönüşüyor sesim bu sessizlik
içinde. Oysa sessizliğin duyanlar için en büyük
sesleniş olduğunu biliyorum.

Bu dünyada var olmanın ağırlığını duyduğum
kalbimin, bir sancıyı bunca içinde taşımasını kabul
etsem zamanla; anlasam varlığı var edenin nakşettiği
anlamı.

Hayatın kısır döngüsü içinde kaybolmadan fark
ediyorum ki hoyratça tükettiğinde insan zamanı,
hoyratça tüketecek zaman insanı.

İnsan kendisiyle iyi anlaşabildiği müddetçe gerçek
yalnızlığın aslında kötü bir şey olmadığı bilgeliğine
ulaşıyordu yaş kemale erdikçe.

Sanki badem ağaçları daha bir güzel açtı çiçeklerini.
Daha bir güzel koktu bütün çiçekler türküyü duyunca.

